

PRAVNI OKVIR, RELEVANTEN ZA INTEGRACIJO IMIGRANTOV V SLOVENIJI

LEGAL FRAMEWORK RELEVANT TO THE INTEGRATION OF IMMIGRANTS IN SLOVENIA

This article provides an overview of the current Slovenian law on the integration of immigrants. It focuses on the following areas: long-term residence, family reunification, access to labour market, political participation, access to education, access to health and social care, housing, non-discrimination and the acquisition of citizenship. The article presents the most recent changes to legislation in these areas, and exposes some of the weaknesses that hamper the integration of immigrants in Slovenia. Special attention is paid to comparison of different categories of immigrants – EU citizens, third country nationals and foreigners of Slovenian descent.

Keywords: integration, legislation, immigrants, foreigners, Slovenia

Članek ponuja pregled veljavnega slovenskega prava na področju integracije imigrantov. Osredotoča se na naslednja področja: prebivanje za daljši čas, združitev družine, dostop do trga dela, politično participacijo, dostop do izobraževanja, dostop do zdravstva in socialnega varstva, stanovanjsko področje, področje nediskriminacije in pridobitev državljanstva. V članku so predstavljene zadnje spremembe zakonodaje s teh področij in poudarjene nekatere pomanjkljivosti, ki otežujejo integracijo imigrantov v Sloveniji. Posebna pozornost je posvečena primerjavi statusa različnih kategorij imigrantov – državljanov EU, državljanov tretjih držav in tujcev slovenskega rodu.

Ključne besede: integracija, zakonodaja, imigranti, tujci, Slovenija

UVOD

Z integracijo v pričujočem prispevku označujem procese vključevanja in sprejemanja imigrantov v novo družbeno okolje ter prilagajanja družbenih struktur novim situacijam, ki so posledica imigracije. Integracija je večsmeren proces, ki zahteva prilagajanje tako imigrantov kot tudi sprejemne družbe. V procesu integracije naj bi imigranti postali aktivni in enakopravni udeleženci socialnih, ekonomskih, pravnih, političnih in kulturnih odnosov in procesov v državi sprejema, pri čemer naj bi bila vsakomur zagotovljena možnost izražanja in ohranjanja njegove lastne kulture, vere in etnične pripadnosti. O uspešni integraciji običajno govorimo takrat, ko imigranti dosegajo podobne položaje v družbi kot primerljive¹ skupine večinskega prebivalstva (Doomernik 1998: 5). Ob tem je treba dodati, da vsako odstopanje še ne pomeni neuspešne integracije. Pomembno je, da razlike niso posledica strukturnih ovir ali diskriminacije posameznikov oziroma posameznih skupin (Bešter 2007b: 109).

Politika integracije imigrantov (v nadaljevanju integracijska politika) naj bi omogočala in spodbujala enakopravno in celovito vključevanje imigrantov in njihovih potomcev v vse sfere družbenega, ekonomskega in političnega življenja sprejemne družbe ob hkratnem spoštovanju njihove pravice do ohranjanja, razvijanja in izražanja njihove posebne etnične, kulturne, verske ali druge identitete.² Za doseg te ciljev mora biti integracijska politika podprta z ustreznim pravnim okvirom, ki zagotavlja formalne možnosti za enakopravno vključevanje in sodelovanje imigrantov v sprejemni družbi. Pravni okvir, relevanten za integracijo imigrantov, obsega zlasti naslednja področja: prebivanje za daljši čas, združitev družine, dostop do trga dela, politično participacijo, dostop do izobraževanja, dostop do zdravstva in socialnega varstva, stanovanjsko področje, področje nediskriminacije in pridobitev državljanstva. Namen članka je analizirati slovensko zakonodajo in nekatere druge pravne akte, relevantne za integracijo imigrantov, po posameznih, zgoraj omenjenih področjih, ter ugotoviti, katere pravice so na voljo imigrantom v Sloveniji in pod kakšnimi pogoji. Pri tem bo pozornost usmerjena zlasti na odkrivanje razlik med pravicami različnih kategorij imigrantov: državljanov EU, državljanov tretjih držav, tujcev slovenskega rodu. Zaradi obsežnosti obravnavane tematike v analizo ne bodo zajeti prosilci za mednarodno zaščito, begunci in osebe s subsidiarno zaščito.

Z izrazom imigrant bom v članku označevala osebo, ki prebiva v državi, ki ni država njenega prvega prebivališča, ne glede na to, katero državljanstvo ima. V primeru, ko se bo razprava nanašala na imigrante v Sloveniji, ki nimajo slovenskega

1 Primerljive po starosti, spolu, izobrazbi, poklicnih kvalifikacijah, itd.

2 Več o opredelitvi integracijske politike glej v Bešter 2007a in Bešter 2007b.

državljanstva, bom uporabljala izraz tujci, ker se ta izraz v slovenski zakonodaji uporablja za tuje državljane.³

PREBIVANJE ZA DALJŠI ČAS

Pridobitev dovoljenja za prebivanje za daljši čas in varnost tega dovoljenja sta dva od temeljnih pogojev za uspešno integracijo imigrantov. Če je varnost dovoljenja za prebivanje negotova in imigranti ne morejo z gotovostjo računati na možnost dolgotrajnega prebivanja v sprejemni državi, lahko govorimo o odsotnosti spodbud za (celovito) integracijo imigrantov v sprejemno družbo (Guild 2000).

Direktiva sveta EU 2003/109/EC o statusu državljanov tretjih držav, ki so rezidenti za daljši čas, določa, da morajo države članice podeliti status stalnega prebivališča državljanom tretjih držav, ki za to zaprosijo po petih letih stalnega zakonitega prebivanja v državi. Pri tem lahko države članice od prosilca zahtevajo dokazila o tem, da ima stabilne in redne dohodke, s katerimi lahko preživlja sebe in svojo družino, ter dokazila o zdravstvenem zavarovanju. Prav tako lahko od prosilca zahtevajo, da upošteva integracijska pravila v skladu z nacionalno zakonodajo. Slovenija je omenjeno direktivo prenesla v svoj pravni red s spremembami Zakona o tujcih 21. oktobra 2005 (Ur. l. RS, št. 93/05). V skladu s spremenjenim 41. členom Zakona o tujcih se dovoljenje za stalno prebivanje lahko izda tujcu, ki pet let neprekinjeno prebiva v Republiki Sloveniji na podlagi dovoljenja za začasno prebivanje in izpolnjuje druge pogoje, določene s tem zakonom.⁴ Pred spremembo zakona je tujec v Sloveniji lahko pridobil dovoljenje za stalno prebivanje šele po osmih letih neprekinjenega bivanja v Sloveniji na podlagi dovoljenja za začasno prebivanje. Tujcu, ki je slovenskega rodu, ali tujcu, katerega prebivanje v Sloveniji je v interesu slovenske države, ter ožjim družinskim članom tujcev, ki imajo v Sloveniji dovoljenje za stalno prebivanje ali status begunca, se lahko izda dovoljenje za stalno prebivanje tudi pred iztekom roka petih let. Državljan EU lahko pridobi dovoljenje za stalno prebivanje, če neprekinjeno prebiva v Sloveniji

3 "/.../ Tujec je vsakdo, ki nima državljanstva Republike Slovenije /.../" (2. člen Zakona o tujcih, Ur. l. RS 71/08-UPB).

4 "Pogoj petletnega neprekinjenega prebivanja v Republiki Sloveniji na podlagi dovoljenja za začasno prebivanje je izpolnjen tudi, če je bil tujec v tem obdobju odsoten iz Republike Slovenije in ni imel izdanega dovoljenja za začasno prebivanje, če so bile odsotnosti krajše od šestih zaporednih mesecev in če skupaj ne presegajo deset mesecev. Čas prebivanja tujca v Republiki Sloveniji na podlagi dovoljenja za začasno prebivanje zaradi študija in poklicnega usposabljanja se v obdobje za izdajo dovoljenja za stalno prebivanje šteje polovično. Čas prebivanja tujca v Republiki Sloveniji na podlagi dovoljenja za začasno prebivanje zaradi sezonskega dela kot napoteni delavec ali kot dnevni delovni migrant in čas prebivanja tujca v Republiki Sloveniji kot osebe z začasno zaščito se ne všteje v obdobje za izdajo dovoljenja za stalno prebivanje" (1. točka 41. člena Zakona o tujcih, Ur. l. RS, št. 71/08-UPB).

pet let na podlagi potrdila o prijavi prebivanja (93.j člen Zakona o tujcih, Ur. l. RS 71/08-UPB).

V skladu s prej veljavno zakonsko ureditvijo je moral tujec, ki je prosil za izdajo dovoljenja za stalno prebivanje, na zahtevo pristojnega organa prošnji med drugim priložiti dokaze o sredstvih, potrebnih za njegovo preživljanje, in dokaze, s katerimi je izkazal svojo upravičenost do dajatev iz pokojninskega ali drugega temu ustreznega zavarovanja (4. točka 41. člena Zakona o tujcih, Ur. l. RS, št. 61/99, 87/02). S spremembo zakona oktobra 2005 je bila ta določba črtana.

Zgoraj omenjena direktiva 2003/109/EC omejuje tudi razloge za izgon tujca s stalnim prebivališčem. Države članice EU lahko to storijo le v primeru, če tujec dejansko in resno ogroža javno varnost. V skladu s slovenskim Zakonom o tujcih (48. člen) se tujcu, ki ima v Sloveniji dovoljenje za stalno prebivanje, prebivanje lahko odpove iz dveh razlogov: če je bil s pravnomočno sodbo obsojen zaradi kaznivega dejanja na nepogojno zaporno kazen, daljšo od treh let; ali če obstaja utemeljen sum, da bi lahko ogrožal varnost države, javno varnost ali mir. S tega vidika zagotavlja dovoljenje za stalno prebivanje precej večjo varnost za imigranta kot druga dovoljenja za prebivanje. Tujcu, ki sicer zakonito prebiva v Sloveniji, vendar nima dovoljenja za stalno prebivanje, se lahko prebivanje, poleg iz prej omenjenih razlogov, odpove tudi v primeru, če: prebiva v nasprotju z namenom, zaradi katerega mu je bilo dovoljenje izdano; ogroža javni red in mir; zavrača izpolnjevanje odločitev državnih organov; je bil obsojen za kaznivo dejanje na nepogojno zaporno kazen, daljšo od treh mesecev; ostane brez sredstev za preživljanje in mu preživljanje za čas prebivanja v Republiki Sloveniji ni kako drugače zagotovljeno (2. točka 48. člena Zakona o tujcih). Izjema so državljani EU in družinski člani, ki zakonito prebivajo v Sloveniji. Njim se lahko prebivanje odpove le v primeru, če obstaja utemeljen sum, da bi lahko ogrožali javni red, nacionalno varnost države ali njeno ustavno ureditev (93.u člen Zakona o tujcih).

ZDRUŽITEV DRUŽINE

Z izrazom združitev družine označujemo situacijo, ko se člani družine pridružijo drugemu članu družine, ki zakonito prebiva in dela v drugi državi. Čeprav je družina kot temeljna celica družbe zaščiten s številnimi univerzalnimi in regionalnimi instrumenti za zaščito človekovih pravic,⁵ se pri priznavanju pravice

5 3. točka 16. člena Splošne deklaracije o človekovih pravicah se glasi: "Družina je naravna in temeljna celica družbe in ima pravico do družbenega in državnega varstva." Enako vsebino najdemo tudi v 1. točki 23. člena Mednarodnega pakta o državljskih in političnih pravicah. V 1. točki 10. člena Mednarodnega pakta o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah pa je med drugim zapisano, "da mora biti družina, ki je naravni in temeljni sestavni del družbe, deležna čim širšega varstva in pomoči, zlasti pri njeni ustanovitvi in dokler je odgovorna za preživljanje in vzgojo otrok, za katere skrbi." Določbe o zaščiti družine kot naravne in temeljne

do združitve družine države znajdejo v neke vrste navzkrižju med dolžnostjo priznavati in spoštovati človekove pravice vseh posameznikov na svojem ozemlju in pravico, da svobodno (znotraj določenih omejitev) oblikujejo svoje imigracijske zakone in politike (Family reunification 2005: 1).

Z vidika integracije je pravica do združitve družine za imigrante zelo pomembna. Prisotnost družine omogoča imigrantu lažje spopadanje s problemi prilaganja novemu družbenemu okolju. Poleg tega je za člane družine, predvsem za otroke, integracija tem lažja, čim mlajši so ob priselitvi. Pomembno je, da pravni okvir zagotavlja enake možnosti oziroma postavlja enake pogoje za združitve družine tako za državljane kot tudi za tujce. Če imajo imigranti (tujci) bolj omejene možnosti pri združevanju družine, lahko to spodbudi občutek o njihovem drugorazrednem statusu v družbi (Guild 2000).

Direktiva sveta EU 2003/86/EC o pravici do združitve družine dodeljuje to pravico državljanom tretjih držav, ki imajo vsaj enoletno dovoljenje za prebivanje v EU in imajo realne možnosti za pridobitev dovoljenja za stalno prebivanje. Družinski člani, ki pridobijo dovoljenje za prebivanje, naj bi bili v skladu z omejeno direktivo upravičeni (enako kot prosilec) do dostopa do zaposlitve, izobraževanja in poklicnega usposabljanja. V Sloveniji pravico do združitve, ohranitve in ponovne pridobitve celovitosti družine z ožjimi družinskimi člani ureja Zakon o tujcih (Ur. l. RS, št. 71/08-UPB). Določbe zakona v zvezi s pravico do združitve družine so dokaj zapletene, saj veljajo različna pravila za družinske člane glede na to, kakšno je njihovo državljanstvo (EU ali državljanstvo tretje države), kakšno je državljanstvo njihovega poroka⁶ in kakšne vrste dovoljenja za prebivanje v Sloveniji ima njihov porok.

Zakon o tujcih določa, da je pravica do združitve družine v Sloveniji priznana tujcem, ki v Sloveniji prebivajo na podlagi dovoljenja za stalno prebivanje, in tujcem, ki v Sloveniji zadnje leto prebivajo na podlagi dovoljenja za začasno prebivanje in imajo dovoljenje za začasno prebivanje izdano z veljavnostjo najmanj enega leta. Poenostavljeno povedano to pomeni, da morajo imigranti v Sloveniji čakati več kot leto dni, preden se v Slovenijo lahko priselijo tudi njihova družina. Izjema so tujci, ki prebivajo v Sloveniji zaradi opravljanja raziskovalnega dela. Ti imajo pravico do združitve družine brez omejitev glede dolžine njihovega prebivanja v Sloveniji in veljavnosti njihovega dovoljenja⁷ (1. točka 36. člena Zakona o tujcih).

---

celice družbe najdemo tudi v regionalnih dokumentih, kot so Ameriška konvencija o človekovih pravicah (17. člen) in Protokol k tej konvenciji (15. člen), Afriška listina o človekovih pravicah in pravicah ljudstev (18. člen) in Evropska socialna listina (8. člen) (Family Reunification 2005: 1).

⁶ Izraz porok v tem primeru označuje tujca, ki uveljavlja pravico do združitve družine.

⁷ Izjemoma lahko to velja tudi za druge tujce z dovoljenjem za začasno prebivanje, če je to v interesu Republike Slovenije, o čemer odloči organ, pristojen za izdajo dovoljenja, na podlagi mnenja pristojnega ministrstva (1.

Za ožje družinske člane tujca se po Zakonu o tujcih štejejo: zakonec, mladoletni neporočeni otroci tujca, mladoletni neporočeni otroci zakonca, starši mladoletnega tujca ter polnoletni neporočeni otroci in starši tujca ali zakonca, katere je tujec ali zakonec po zakonu države, katere državljan je, dolžan preživljati (3. točka 36. člena Zakona o tujcih). Za družinske člane državljana EU in družinske člane slovenskega državljana starostna omejitev pri otrocih ni polnoletnost (torej 18 let), temveč dopolnjeno 21. leto starosti (93.k člen Zakona o tujcih). Izjemoma lahko pristojni organ po prostem preudarku za ožjega družinskega člana šteje tudi drugega sorodnika tujca, če posebne okoliščine govorijo v prid združitvi družine v Republiki Sloveniji. V primeru poligamne zakonske zveze pa zakon določa, da se dovoljenje za prebivanje zaradi združitve družine lahko izda in podaljšuje le enemu zakoncu (4. točka 36. člena Zakona o tujcih). Tujec, ki želi uveljavljati pravico do združitve družine, mora prošnji priložiti dokazila o zadostnih sredstvih za preživljanje tistih ožjih družinskih članov, ki nameravajo prebivati v državi (5. točka 36. člena Zakona o tujcih).

Veljavnost dovoljenja za prebivanje družinskih članov je odvisna od vrste in dobe veljavnosti dovoljenja za prebivanje, ki ga ima njihov porok. Družinski člani tujca, ki je državljan tretje države, lahko dobijo zgolj dovoljenje za začasno prebivanje, in sicer z veljavnostjo največ enega leta. Po preteku veljavnosti se to dovoljenje lahko podaljšuje, vendar največ z veljavnostjo do dveh let⁸ (7. točka 36. člena Zakona o tujcih). Družinski član državljana EU lahko dobi dovoljenje za začasno prebivanje z enako veljavnostjo, kot je izdano potrdilo o prijavi prebivanja državljanu EU, družinski član slovenskega državljana pa z veljavnostjo pet let (2. točka 93.l člena).

Družinski član, ki ni državljan EU, lahko po petih letih neprekinjenega prebivanja v Sloveniji pridobi dovoljenje za stalno prebivanje (1. točka 93.n člena). Družinski člani tujca, ki ima v Sloveniji dovoljenje za stalno prebivanje ali status begunca, in družinski člani slovenskega državljana pa lahko pridobijo dovoljenje za stalno prebivanje že pred potekom petih let, in sicer po dveh letih neprekinjenega prebivanja v Sloveniji na podlagi dovoljenja za začasno prebivanje⁹ (2. točka 41. člena in 3. točka 93.j člena Zakona o tujcih).

Razlika v pravicah družinskih članov tujca, ki je državljan tretje države, ter družinskih članov državljana EU ali slovenskega državljana je razvidna tudi v primeru smrti njihovega poroka in v primeru razveze zakonske skupnosti. V

---

točka 36. člena Zakona o tujcih).

8 Mladoletnim neporočenim otrokom tujca ali njegovega zakonca in staršem mladoletnega tujca se dovoljenje za začasno prebivanje zaradi združitve družine ne more izdati ali podaljšati v obdobje, ko otrok že doseže polnoletnost (7. točka 36. člena Zakona o tujcih).

9 Ali na podlagi potrdila o prebivanju, če gre za družinske člane, ki so državljani EU.

primeru smrti tujca, ki je državljan tretje države, se njegovemu ožjemu družinskemu članu lahko podaljša dovoljenje za prebivanje le enkrat in z veljavnostjo do enega leta. Enako velja tudi za zakonca (priseljenega na podlagi pravice do združitve družine) v primeru razpada zakonske skupnosti, a le če je ta v Sloveniji trajala najmanj tri leta (9. točka 36. člena Zakona o tujcih). V primeru, ko gre za zakonca državljana EU ali slovenskega državljana, njegovo dovoljenje za prebivanje ob razpadu zakonske skupnosti ostane veljavno v primeru, da je zakonska zveza trajala najmanj tri leta, od tega eno leto v Sloveniji, ali zaradi izvrševanja roditeljske pravice ali v primeru, da je bil v času trajanja zakonske zveze žrtev družinskega nasilja. Ob tem mora zakonec dokazati, da ima zagotovljena zadostna sredstva za preživljanje in ustrezno zdravstveno zavarovanje (2. točka 93.m člena Zakona o tujcih). Podaljšanje dovoljenja za prebivanje družinskemu članu državljana EU ali slovenskega državljana se v primeru smrti njegovega poroka¹⁰ ali v primeru razveze zakonske skupnosti lahko podaljša z veljavnostjo do pet let¹¹ (3. točka 93.m člena Zakona o tujcih).

DOSTOP DO TRGA DELA

Trg dela je eno ključnih prizorišč, na katerih poteka vključevanje imigrantov v širšo družbo (Geddes in Bullen 2004: 2), ekonomska integracija pa je eno od ključnih meril pri ocenjevanju uspešnosti celovite integracije imigrantov. Zaposlitev sodi med najpomembnejše integracijske dejavnike tudi po mnenju samih imigrantov, kar so pokazale raziskave tako v Sloveniji kot v tujini. V raziskavi z naslovom *Percepcije slovenske integracijske politike* (PSIP 2003)¹² so imigranti in njihovi potomci ocenili zaposlitev kot drugi najpomembnejši dejavnik za vključe-

10 "Dovoljenje za začasno prebivanje, izdano družinskemu članu v primeru smrti državljana EU ali slovenskega državljana, s katerim je družinski član v Republiki Sloveniji prebival najmanj eno leto, ostane v veljavi, če ima družinski član zagotovljena zadostna sredstva za preživljanje in ustrezno zdravstveno zavarovanje" (1. točka 93.m člena Zakona o tujcih).

11 Pogoj za to je, da ima družinski član veljavno osebno izkaznico ali potni list, zagotovljena zadostna sredstva za preživljanje in ustrezno zdravstveno zavarovanje in da ne obstajajo razlogi za zavrnitev izdaje dovoljenja (3. točka 93.m člena Zakona o tujcih).

12 Projekt *Percepcije slovenske integracijske politike* (PSIP) je potekal v okviru ciljnega raziskovalnega programa "Konkurenčnost Slovenije 2001-2006". Izvajalci: Inštitut za narodnostna vprašanja, Fakulteta za družbene vede, Inštitut za slovensko izseljenstvo ZRC SAZU. Vodja projekta: Miran Komac, sodelavci: Romana Bešter, Mitja Hafner - Fink, Marina Lukšič - Hacin, Felicita Medved, Mojca Medvešek, Mirjam Milharčič Hladnik, Petra Roter, Natalija Vrečer. V raziskavi PSIP so bili anketirani zgolj imigranti in njihovi potomci, ki že imajo slovensko državljanstvo.

vanje v slovensko družbo,¹³ takoj za znanjem slovenskega jezika.¹⁴ V raziskavi med imigranti v kanadski provinci Saskatchewan, v kateri so imigranti sami predlagali indikatorje integracije, se je kar pet indikatorjev med prvimi desetimi najpomembnejšimi (vključno z najpomembnejšim) nanašalo na zaposlitev.¹⁵

V Sloveniji tujec za zaposlitev potrebuje delovno dovoljenje,¹⁶ razen če Zakon o zaposlovanju in delu tujcev (Ur. l. RS, št. 76/07-UPB) ali mednarodni sporazumi ne določajo drugače. Med izjeme sodijo na primer državljani držav članic EU, EGP ali Švicarske konfederacije in njihovi družinski člani.¹⁷ Zakon o zaposlovanju in delu tujcev med izjeme uvršča tudi raziskovalce, ki imajo sklenjen sporazum o gostovanju z raziskovalno organizacijo iz Republike Slovenije; tujce, ki so kot poročevalci za tuje medije ali tuji dopisniki akreditirani v Republiki Sloveniji; tujce, ki opravljajo duhovniški poklic v okviru ustanovljenih verskih skupnosti, idr. (3. člen).

V skladu z Zakonom o zaposlovanju in delu tujcev obstajajo v Sloveniji tri vrste delovnih dovoljenj: osebno delovno dovoljenje, dovoljenje za zaposlitev in dovoljenje za delo.¹⁸

Zakon opredeljuje osebno delovno dovoljenje kot obnovljivo ali stalno obliko delovnega dovoljenja, ki v času veljavnosti tujcu omogoča prost dostop do trga dela, razen v primeru, ko je osebno delovno dovoljenje izdano za samozaposlitev (10. člen Zakona o zaposlovanju in delu tujcev). Za osebno delovno dovoljenje za nedoločen čas lahko zaprosi begunec in tujec z dovoljenjem za stalno prebivanje v Sloveniji (10.c člen Zakona o zaposlovanju in delu tujcev). Ožji družinski člani slovenskega državljana lahko na podlagi dovoljenja za začasno prebivanje

13 Prav na področjih iskanja zaposlitve in odnosov na delovnem mestu imigranti in njihovi potomci, anketirani v raziskavi PSIP 2003, najpogosteje občutijo, da so zaradi svoje etnične/narodne pripadnosti deležni neenakopravne obravnave (Medvešek 2007: 209).

14 Glej Roter 2007: 312.

15 Best settlement practices. Settlement services for refugees and immigrants in Canada. Canadian council for refugees, februar 1998

(<http://www.web.net/~ccr/bpfina1.htm#3.%20SETTLEMENT%20AND%20INTEGRATION>, 20. 10. 2005).

16 Za podatke o številu veljavnih delovnih dovoljenj za tuje državljane v Sloveniji med letoma 1997 in 2006 glej Pirc 2007: 466.

17 "(1) Pravica do prostega dostopa na trg dela za državljana države članice EU, EGP ali Švicarske konfederacije pomeni, da se lahko v Republiki Sloveniji zaposli brez delovnega dovoljenja. Svojo pravico dokazuje z državljanstvom države članice EU, EGP ali Švicarske konfederacije. (2) Pravica do prostega dostopa na trg dela za družinskega člana državljana države članice EU, EGP ali Švicarske konfederacije, ki ni državljan države članice EU, EGP ali Švicarske konfederacije, pomeni, da se lahko v Republiki Sloveniji zaposli ali samozaposli brez delovnega dovoljenja. Svojo pravico dokazuje z dovoljenjem za prebivanje za družinskega člana zaradi združitve družine" (35.a člen Zakona o zaposlovanju in delu tujcev).

18 Izdaja delovnih dovoljenj je vezana na kvote, ki jih letno določa vlada ob upoštevanju stanja in gibanja na trgu dela. Ta kvota letno ne sme presegati pet odstotkov aktivnega prebivalstva Republike Slovenije (5. točka 5. člena Zakona o zaposlovanju in delu tujcev).

zaradi združitve družine pridobijo osebno delovno dovoljenje z veljavnostjo treh let (10.b člen Zakona o zaposlovanju in delu tujcev). Na podlagi tega dovoljenja se lahko zaposlijo pri kateremkoli delodajalcu, lahko se samozaposlijo, lahko pa se tudi prijavijo kot iskalci zaposlitve na Zavodu za zaposlovanje. V preteklosti je veljalo, da so lahko ožji družinski člani slovenskega državljana zaprosili za osebno delovno dovoljenje šele po treh letih prebivanja v Sloveniji.¹⁹ V vmesnem času so lahko pridobili dovoljenje za zaposlitev, vendar so jih delodajalci kljub prednostni obravnavi lahko zaposlili le, če v evidenci brezposelnih oseb ni bilo ustreznih kandidatov, če še ni bila izkoriščena kvota za to obliko zaposlovanja in če sta tako delodajalec kot tujec (družinski član slovenskega državljana) izpolnjevala vse zakonske pogoje (Golja 2007: 22). Na neživljenjskost omenjene ureditve je med drugim opozorilo raziskovalno poročilo o socialni in ekonomski vključenosti ranljivih skupin v Sloveniji, saj naj bi takšna ureditev omenjene osebe silila v to, da so za preživetje opravljale razna dela na črno (Trbanc 2003: 54). S spremembo Zakona o zaposlovanju in delu tujcev junija 2007 je bila zahteva po triletnem predhodnem prebivanju v Sloveniji za družinske člane slovenskih državljanov črtana iz zakona.

V nasprotju z družinskimi člani slovenskih državljanov lahko ožji družinski člani tujca z osebnim delovnim dovoljenjem za nedoločen čas, ki imajo veljavno dovoljenje za začasno prebivanje v Sloveniji, zaprosijo za triletno osebno delovno dovoljenje šele po dveh letih prebivanja v Sloveniji (10.b člen Zakona o zaposlovanju in delu tujcev). Pred spremembo zakona junija 2007 so morali na to čakati tri leta.²⁰ Prav tako lahko za osebno delovno dovoljenje z veljavnostjo treh let zaprosijo samozaposleni tujci, ki so v Sloveniji dve leti neprekinjeno samozaposleni in so vpisani v poslovni register (10.b člen Zakona o zaposlovanju in delu tujcev). Pred spremembo zakona je zanje veljal pogoj triletno predhodne neprekinjene samozaposlitve v Sloveniji. Brez posebnih pogojev lahko za osebno delovno dovoljenje z veljavnostjo treh let zaprosijo slovenski izseljenci ali njihovi potomci do tretjega kolena v ravni črti, ki nimajo slovenskega državljanstva (10.b člen Zakona o zaposlovanju in delu tujcev). Osebe s statusom Slovencev brez slovenskega državljanstva imajo ob tem tudi prednost pri kandidiranju za prosta delovna mesta – ob izpolnjevanju pogojev za opravljanje objavljenega dela – pred ostalimi tujci, ki so državljani tretjih držav.²¹ Tako kot slovenski izseljenci in njihovi potomci lahko po novem brez posebnih pogojev zaprosijo za triletno osebno delovno dovoljenje

19 Glej 6. člen Zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o zaposlovanju in delu tujcev (ZZDT-A) (Ur. l. RS, št. 101/05).

20 Glej 6. člen Zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o zaposlovanju in delu tujcev (ZZDT-A) (Ur. l. RS, št. 101/05).

21 Na podlagi 66. člena Zakona o odnosih Republike Slovenije s Slovenci zunaj njenih meja (Ur. l. RS, št. 43/06).

tudi družinski člani tujca s statusom raziskovalca in osebe s subsidiarno zaščito. Osebno delovno dovoljenje z veljavnostjo treh let se lahko tujcu ponovno izda za enako obdobje, če tujec izpolnjuje enake pogoje kot pri prvi vlogi ali druge z zakonom določene pogoje (10.b člen Zakona o zaposlovanju in delu tujcev).

Sprememba Zakona o zaposlovanju in delu tujcev junija 2007 ni zgolj olajšala oziroma skrajšala postopkov za pridobitev osebnega delovnega dovoljenja z veljavnostjo treh let, temveč je precej razširila tudi krog upravičencev do tega dovoljenja.²² Glede na to, da tujec z osebnim delovnim dovoljenjem z veljavnostjo treh let pridobi nekaj zelo pomembnih pravic, s katerimi je njegov položaj na trgu dela praktično izenačen s slovenskimi državljani (lahko zamenja delodajalca, lahko se samozaposli, ima možnost vpisa v evidenco brezposelnih oseb), bi lahko trdili, da je omenjena sprememba zakona z integracijskega vidika za tujce ena najpomembnejših v zadnjem času. Na podlagi te spremembe se je v zadnjem letu število tujcev, ki imajo osebno delovno dovoljenje z veljavnostjo treh let, v Sloveniji skoraj potrojilo.

Druga oblika delovnega dovoljenja za tujce v Sloveniji je dovoljenje za zaposlitev. Ta oblika je običajna za prvo zaposlitev tujcev v Sloveniji. Dovoljenje za zaposlitev je vezano na stalne zaposlitvene potrebe delodajalcev na podlagi sistematiziranih delovnih mest (11. člen Zakona o zaposlovanju in delu tujcev). Izdaja se le pod pogojem, da v evidenci zavoda za zaposlovanje ni ustreznih domačih brezposelnih oseb oziroma oseb, ki so glede pravic do zaposlitve izenačene z državljani Republike Slovenije, in ob upoštevanju prioritet, ki so določene v 6. členu²³ Zakona o zaposlovanju in delu tujcev (11.a člen Zakona o zaposlovanju in delu tujcev).²⁴ Z

22 Za osebno delovno dovoljenje z veljavnostjo treh let zaprosijo naslednje kategorije tujcev, ki pred spremembo zakona niso imele možnosti pridobiti te vrste delovnega dovoljenja: - tujec z najmanj poklicno izobrazbo, ki je bil zadnji dve leti pred vložitvijo vloge neprekinjeno zaposlen pri istem delodajalcu ali njegovem pravnem predniku; - delovni migrant, ki je bil zadnji dve leti pred vložitvijo vloge neprekinjeno zaposlen pri istem delodajalcu ali njegovem pravnem predniku; - tujec, ki je zadnji letnik šolanja končal v Republiki Sloveniji in pridobil najmanj visokošolsko izobrazbo, če si v roku enega leta od pridobljenega naziva najde delodajalca ali se samozaposli; - tujec, ki je v Sloveniji končal program raziskovalnega dela in si v roku enega leta najde delodajalca ali se samozaposli; - ožji družinski član tujca iz prejšnje točke; ožji družinski član tujca s statusom raziskovalca; - oseba s subsidiarno zaščito (10.b člen Zakona o zaposlovanju in delu tujcev, Ur. l. RS, št. 76/07-UPB).

23 Pri izdaji delovnih dovoljenj za novo zaposlovanje se prednostno obravnavajo naslednje kategorije tujcev: 1. tujci, katerim se delovno dovoljenje izda neodvisno od stanja in razmer na trgu dela; 2. ožji družinski člani tujcev z osebnim delovnim dovoljenjem za nedoločen čas; 3. tujci s strokovno izobrazbo na področju deficitarnih poklicev; 4. delovni migranti iz sosednjih držav; 5. rezidenti za daljši čas; 6. ožji družinski člani tujca z dovoljenjem za začasno prebivanje (2. točka 6. člena Zakona o zaposlovanju in delu tujcev).

24 11.c člen Zakona o zaposlovanju in delu tujcev omogoča tudi izjeme, v katerih je zaposlovanje tujcev možno brez kontrole trga dela: "Minister, pristojen za delo, določi primere, ko zaposlitev tujca zaradi narave dela ni vezana na trg dela (tujci s poklici, ki jih na slovenskem trgu dela primanjkuje, tujci s poklici, ki jih ni možno pridobiti z izobraževanjem ali usposabljanjem v Sloveniji, športniki, kulturni delavci, znanstveniki, lektorji, družinski člani tujca z visokošolsko izobrazbo, osebe v diplomatskih predstavništvih, ki nima privile-

dovoljenjem za zaposlitev se lahko tujec zaposli le pri delodajalcu, ki je zaprosil za izdajo dovoljenja. Dovoljenje za zaposlitev se praviloma izdaja za obdobje do enega leta, po izteku veljavnosti pa se na podlagi vloge istega delodajalca lahko podaljša za čas do enega leta (11.b člen Zakona o zaposlovanju in delu tujcev). Ožji družinski člani tujca, ki je državljan tretje države, nimajo avtomatično pravice do zaposlitve, so pa uvrščeni na seznam tistih kategorij tujcev, ki se prednostno obravnavajo pri izdaji delovnih dovoljenj za novo zaposlovanje (2. točka 6. člena Zakona o zaposlovanju in delu tujcev). Vežanost dovoljenja za zaposlitev na enega samega delodajalca se v praksi velikokrat izkaže za zelo problematično, saj delodajalcem omogoča izkoriščanje imigrantskih delavcev. Dogaja se, da delodajalci imigrantskim delavcem ne plačujejo prispevkov za zdravstveno in pokojninsko zavarovanje, da jim izplačujejo prenizke plače ali pa jih sploh ne izplačujejo, da jih držijo v odvisnosti glede izbire bivališča, ne poskrbijo dovolj za varnost pri delu, ipd. Imigrantski delavci zaradi nepoznavanja svojih pravic, predvsem pa iz strahu pred izgubo službe, ki bi zanje pomenila vrnitev v domovino, pristajajo na nemožne pogoje dela in bivanja. Takšne razmere kličejo po določenih spremembah zakonodaje in vzpostavitvi učinkovitih instrumentov nadzora.

Tretja oblika delovnega dovoljenja za tujce v Sloveniji je dovoljenje za delo. Na njegovi podlagi se lahko tujec začasno zaposli ali dela v Sloveniji v skladu z namenom, za katerega je bilo dovoljenje izdano. Dovoljenje je vnaprej časovno omejeno, po namenu pa je vezano na: delo z napotnimi tujci, usposabljanje in izpopolnjevanje tujcev, sezonsko delo tujcev, delo tujih zastopnikov in individualne storitve tujcev (12. člen Zakona o zaposlovanju in delu tujcev).

Za imigrante, ki iščejo zaposlitev v Sloveniji, je pomembno tudi, ali jim Republika Slovenija prizna izobrazbo in kvalifikacije, ki so jih dosegli v drugih državah.²⁵ Zakon o priznavanju in vrednotenju izobraževanja (Ur. l. RS, št. 73/04) omogoča imigrantom oziroma vsem, ki so izobraževanje končali v tujini, da na Ministrstvu za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo zaprosijo za priznanje izobraževanja z namenom zaposlovanja v Sloveniji. Vendar pa so ti postopki dolgotrajni.²⁶ Da bi olajšali postopek in skrajšali čas za pridobitev dovoljenja za zaposlitev, je Pravilnik o delovnih dovoljenjih, prijavi in odjavi dela ter nadzoru nad zaposlovanjem in delom tujcev (Ur. l. RS, št. 37/08) na novo določil način dokazovanja ustreznosti izobrazbe tujcev v postopku izdaje dovoljenja za zaposlitev. 21. člen pravilnika določa, da se v postopku pridobivanja delovnih dovoljenj za državljane

---

giranega statusa in podobno) in se dovoljenje za zaposlitev izda brez upoštevanja pogoja iz prvega odstavka 11.a člena tega zakona.”

25 Več o pomenu izobrazbe tujca za zaposlitev v Sloveniji glej v Golja 2008.

26 (http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti_pdf/sem_ess.pdf), 22. 9. 2008): 40.

tretjih držav v primerih, ko kolektivna pogodba ali splošni akt delodajalca med pogoji za opravljanje dela zahteva določeno stopnjo oziroma vrsto izobrazbe, ustreznost izobrazbe dokazuje s fotokopijo overjenega spričevala oziroma listine o izobraževanju in njenim prevodom v slovenski jezik.²⁷ V primeru, da želi državljani tretje države v Republiki Sloveniji opravljati reguliran poklic,²⁸ se poklicna kvalifikacija za opravljanje reguliranega poklica v skladu s tem pravilnikom izkazuje na dva načina: a) v primeru, da se poklicna kvalifikacija priznava po zakonu, ki ureja postopek priznavanja poklicnih kvalifikacij državljanom držav članic Evropske unije, Evropskega gospodarskega prostora in Švicarske konfederacije za opravljanje reguliranih poklicev oziroma dejavnosti v Republiki Sloveniji,²⁹ se k vlogi priložijo podatki o priznani poklicni kvalifikaciji,³⁰ b) v primeru, da se poklicna kvalifikacija ne priznava na tak način, pa delodajalec k vlogi za izdajo dovoljenja za zaposlitev priloži izjavo, da tujec izpolnjuje pogoje za opravljanje reguliranega poklica.³¹

Za tujce, ki se želijo zaposliti ali so že zaposleni v Sloveniji, so pomembne tudi določbe o prepovedi diskriminacije na področju zaposlovanja in dela. Na tem področju obstajata dve evropski direktivi – Direktiva Sveta 2000/78/ES o splošnih okvirih enakega obravnavanja pri zaposlovanju in delu ter Direktiva Sveta 2000/43/ES o izvajanju načela enakega obravnavanja oseb, ne glede na raso ali narodnost. Vsebina določb omenjenih direktiv je zajeta tudi v dveh slovenskih zakonih – Zakonu o delovnih razmerjih (Ur. l. RS, št. 42/02, 103/07) in Zakonu o uresničevanju načela enakega obravnavanja (Ur. l. RS, št. 50/04). Omenjeni direktivi in zakona predstavljajo pravno podlago za preprečevanje diskriminacije imigrantskih delavcev v Sloveniji tako pri iskanju zaposlitve kot tudi v času trajanja delovnega razmerja in pri prenehanju pogodbe o zaposlitvi.

27 Izvirnik listine o izobraževanju, katerega fotokopija se priloži, mora biti predhodno overjen na podlagi Konvencije o ukinjanju legalizacije tujih javnih dokumentov z žigom Apostille; v primeru, da tuja država ni podpisnica te konvencije, pa na podlagi Zakona o overovitvi listin v mednarodnopravnem prometu.

28 "Regulirani poklici oziroma regulirane poklicne dejavnosti so po tem zakonu tisti poklici oziroma poklicne dejavnosti, katerih pogoje opravljanja določata zakon ali podzakonski akt" (4. člen Zakona o postopku priznavanja kvalifikacij državljanom držav članic Evropske unije za opravljanje reguliranih poklicev oziroma reguliranih poklicnih dejavnosti v Republiki Sloveniji, Ur. l. RS, št. 21/02, 92/07).

29 Zakon o postopku priznavanja kvalifikacij državljanom držav članic Evropske unije za opravljanje reguliranih poklicev oziroma reguliranih poklicnih dejavnosti v Republiki Sloveniji, Ur. l. RS, št. 21/02, 92/07.

30 To velja za tujce, ki so izobrazbo za opravljanje kvalificiranega poklica pridobili v EU, EGP ali Švicarski konfederaciji.

31 To velja za tujce, ki so izobrazbo za opravljanje kvalificiranega poklica pridobili v tretjih državah.

POLITIČNA PARTICIPACIJA

Politična participacija je običajno tisto področje, kjer so razlike med pravicami državljanov in nedržavljanov največje. To je nedvomno ena glavnih ovir za sodelovanje imigrantov v političnem procesu. Vendar pa je za imigrante pogosto značilna podprezentiranost³² v političnem procesu tudi v primerih, ko imajo državljanstvo države, v kateri prebivajo (Aleinikoff in Klusmeyer 2002: 42). Podobna situacija je tudi v Sloveniji.

Pravni okvir, ki določa politične pravice in svoboščine imigrantov v Sloveniji, ni preveč liberalen – v skladu z indeksom politik integracije migrantov MIPEX³³ (Niessen in dr. 2007) se je izkazalo, da Slovenija, skupaj s še štirimi drugimi državami, omogoča imigrantom najmanj političnih svoboščin izmed vseh 28 držav, ki so bile vključene v raziskavo. Podobno je pokazala tudi raziskava Inštituta za narodnostna vprašanja z naslovom "Primerjalna analiza politik vključevanja državljanov tretjih držav v izbranih državah članicah EU"³⁴ (glej Bešter in dr. 2008).

V skladu z Zakonom o političnih strankah (Ur. l. RS, št. 62/94, ..., 103/07) tujci v Sloveniji ne morejo ustanoviti politične stranke (4. člen), niti ne morejo postati člani politične stranke (7. člen). Sodelujejo lahko zgolj kot častni člani stranke, če tako določa strankin statut (7. člen). Stranka, ki včlani tujca, se kaznuje za prekršek z globo od 4.150 do 20.850 EUR (5. točka 28. člena). Izjema glede članstva v političnih strankah so državljani držav članic EU, ki jim je v Sloveniji z zakonom priznana volilna pravica (7. člen).

Volilna pravica za volitve na nacionalni ravni (za volitve predsednika republike in volitve v državni zbor) je v Sloveniji rezervirana za slovenske državljane,³⁵ na občinski ravni pa imajo v skladu z Zakonom o lokalnih volitvah (Ur. l. RS, št. 72/93, ..., 45/08) pravico voliti člana občinskega sveta in župana tudi tujci s stalnim prebivališčem v Republiki Sloveniji (5. in 103. člen). Volijo lahko v tisti občini, kjer imajo stalno prebivališče. Državljanji drugih držav članic EU s stalnim prebivališčem v Sloveniji imajo pravico tudi kandidirati oziroma biti voljeni za člana občinskega sveta (5. člen).

32 Podprezentiranost v tem kontekstu pomeni, da je delež imigrantov med tistimi, ki sodelujejo v političnem procesu, nižji od deleža, ki ga sicer imigranti predstavljajo v demografski strukturi prebivalstva.

33 MIPEX meri politike za integracijo migrantov v 25 državah članicah EU in treh nečlanicah EU. Indeks temelji na več kot 140 indikatorjih politik in pokriva šest področij: dostop do trga dela, združitev družine, prebivanje za daljši čas, politično udejstvovanje, pridobitev državljanstva in nediskriminacijo. MIPEX pripravlja konzorcij 25 organizacij, ki jih vodita British Council in Migration Policy Group (MPG).

34 Raziskava, ki je potekala oktobra in novembra 2008, je bila sofinancirana iz sredstev Evropskega sklada za vključevanje državljanov tretjih držav (v višini 75 odstotkov) in iz proračuna Republike Slovenije (v višini 25 odstotkov). Naročnik raziskave je bilo Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije.

35 Glej 2. člen Zakona o volitvah predsednika republike (Ur. l. RS, št. 39/92) in 7. člen Zakona o volitvah v državni zbor (Ur. l. RS, št. 109/06-UPB).

Pravico voliti in biti izvoljen za poslanca v Evropskem parlamentu imajo poleg slovenskih državljanov tudi državljani drugih držav članic EU, ki imajo stalno prebivališče v Sloveniji (10. člen Zakona o volitvah poslancev v Evropski parlament iz Republike Slovenije).³⁶

DOSTOP DO IZOBRAŽEVANJA

Področje izobraževanja je ključnega pomena za uspešno integracijo imigrantov, zlasti tistih, ki se priselijo še kot otroci ali mladostniki. Izobraževanje je namreč eden od glavnih dejavnikov, ki vplivajo na možnosti posameznika za kvalitetno življenje. Ustrezna izobrazba in kvalifikacije so prvi pogoj za dostop do (primerne) zaposlitve, ki je, kot že omenjeno, eden ključnih elementov v procesu integracije. Izobraževalni sistem pa otrokom in mladostnikom ne posreduje zgolj potrebnega znanja, temveč jim omogoča tudi ustvarjanje socialnih mrež, kar je za imigrante, ki se praviloma priselijo v popolnoma novo okolje, še posebej pomembno.

Pravni okvir v Sloveniji zagotavlja tujcem dostop do obveznega osnovnošolskega izobraževanja pod enakimi pogoji, kot veljajo za državljane Republike Slovenije.³⁷ Prav tako zagotavlja tujcem tudi možnosti dostopa do izobraževanja na srednjih³⁸ in višjih stopnjah,³⁹ pri čemer so določene skupine tujcev v

³⁶ Ur. l. RS, št. 40/04-UPB.

³⁷ Zakon o osnovni šoli (Ur. l. RS, št. 12/96, ..., 102/07) v 10. členu določa, da imajo otroci, ki so tuji državljani oziroma osebe brez državljanstva in prebivajo v Republiki Sloveniji, pravico do obveznega osnovnošolskega izobraževanja pod enakimi pogoji kot državljani Republike Slovenije.

³⁸ Zakon o gimnazijah (Ur. l. RS, št. 1/07) v 9. členu določa, da se državljani drugih držav članic Evropske unije lahko izobražujejo v gimnazijah pod enakimi pogoji kot državljani Republike Slovenije. Enako velja za Slovence brez slovenskega državljanstva (Sloenci brez slovenskega državljanstva po tem zakonu so potomci staršev slovenske narodnosti do tretjega kolena v ravni črti.) Prav tako se lahko pod enakimi pogoji kot državljani Republike Slovenije v gimnazijah izobražujejo tudi tuji državljani, kadar se izobražujejo po načelu vzajemnosti.

³⁹ Zakon o visokem šolstvu (Ur. l. RS, št. 67/93, ..., 64/08) v 7. členu določa, da se lahko Slovenci brez slovenskega državljanstva na visokošolskih zavodih v Republiki Sloveniji izobražujejo pod enakimi pogoji kot državljani Republike Slovenije (Sloenci brez slovenskega državljanstva po tem zakonu so potomci oseb slovenske narodnosti do tretjega kolena v ravni vrsti). Tuji državljani se lahko izobražujejo na visokošolskih zavodih v Sloveniji pod enakimi pogoji kot državljani Republike Slovenije pod pogojem, da se uporablja načelo vzajemnosti. Podrobnejše pogoje v zvezi s številom prostih vpisnih mest, plačilom šolnine, z bivanjem v študentskih domovih ter drugimi pravicami in dolžnostmi študentov v skladu s tem zakonom za izobraževanje Slovencev brez slovenskega državljanstva in za tujce določi minister, pristojen za visoko šolstvo. S statutom javnega visokošolskega zavoda se za Slovence brez slovenskega državljanstva lahko določijo ugodnejši pogoji za vpis. V skladu z novelo zakona iz leta 1999 imajo pravico do izobraževanja na visokošolskih zavodih v Sloveniji pod enakimi pogoji kot državljani Republike Slovenije tudi državljani članic Evropske unije. Tudi Zakon o višjem strokovnem izobraževanju (Ur. l. RS, št. 86/04) določa, da se Slovenci brez slovenskega državljanstva in državljani članic Evropske unije lahko izobražujejo v šolah pod enakimi pogoji kot državljani Republike Slovenije. Tuji državljani pa se lahko izobražujejo pod enakimi pogoji kot državljani Republike Slovenije, kadar se izobražujejo po načelu vzajemnosti (4. člen).

pogojih izenačene s slovenskimi državljani (na primer Slovenci brez slovenskega državljanstva in državljani držav članic EU), pri drugih tujcih pa je to odvisno od načela vzajemnosti med državama ali drugih pogojev.

Učencem – tujcem je prvo leto po vključitvi v šolo na voljo določeno število ur individualne ali skupinske pomoči, ki jih odobri Ministrstvo za šolstvo. Učitelj, ki v svoj razred sprejme učenca tujca, mora zanj pripraviti individualni učni načrt, v okviru katerega načrtuje tudi ocenjevanje in predvidi merila za ocenjevanje. Ta merila so prilagojena sposobnostim učenca in vsebujejo elemente motiviranja učenca (Urejanje problematike šolanja otrok priseljencev v Sloveniji: 7).

Otroci tujci oziroma vsi, katerih materni jezik ni slovenščina, naj bi imeli možnost učenja maternega jezika. Ta možnost je opredeljena v evropski Direktivi o izobraževanju otrok delavcev migrantov (77/486/EEC),⁴⁰ v slovenskem Zakonu o osnovni šoli (Ur. l. RS, št. 12/96, ..., 102/07) ter v bilateralnih sporazumih in medresorskih protokolih Republike Slovenije z državami porekla imigrantov. Evropska direktiva 77/486/EEC od države zahteva, da v skladu z nacionalnimi pogoji in pravnim sistemom ter v sodelovanju z državami izvora sprejme ustrezne ukrepe za spodbujanje učenja maternega jezika (in kulture države izvora) za otroke delavcev migrantov iz drugih držav članic EU. Zakon o osnovni šoli v 8. členu določa, da se za otroke slovenskih državljanov, ki prebivajo v Republiki Sloveniji in katerih materni jezik ni slovenski, v skladu z mednarodnimi pogodbami organizira pouk njihovega maternega jezika in kulture, lahko pa se dodatno organizira tudi pouk slovenskega jezika. 10. člen istega zakona pa določa, da se za otroke, ki so tuji državljani oziroma osebe brez državljanstva in prebivajo v Republiki Sloveniji, organizira pouk maternega jezika in kulture v skladu z mednarodnimi pogodbami. Pouk maternega jezika poteka v sodelovanju z državami izvora imigrantov in je organiziran kot (prostovoljen) dopolnilni pouk. Zakon o osnovni šoli pa do pred kratkim ni predvideval dodatnega učenja slovenščine oziroma dodatne pomoči pri učenju slovenščine za otroke tujce. Šele s spremembo Zakona o osnovni šoli novembra 2007 je bilo v zakon zapisano, da se za otroke, ki prebivajo v Sloveniji, a so tuji državljani ali pa osebe brez državljanstva, in ki potrebujejo pomoč pri učenju slovenščine, ob vključitvi v osnovno šolo organizira tečaj slovenščine (10. člen Zakona o osnovni šoli). Sredstva za to se zagotavljajo iz državnega proračuna (81. člen Zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja). Določbo,

40 Slovenija je omenjeno direktivo prenesla v svoj pravni red z Zakonom o osnovni šoli (glej Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o osnovni šoli, Ur. l. RS, št. 102/07). Direktiva od držav članic zahteva, da otrokom delavcev migrantov na njihovem ozemlju zagotovijo brezplačno poučevanje, ki olajša začetni sprejem, zlasti poučevanje uradnega jezika ali enega od uradnih jezikov države gostiteljice, ki mora biti prilagojeno posebnim potrebam takih otrok. Države članice morajo zagotoviti tudi usposabljanje učiteljev, ki opravljajo tako poučevanje. Poleg tega morajo sprejeti ukrepe za spodbujanje učenja maternega jezika in kulture države izvora za otroke delavcev migrantov.

ki se nanaša na učenje slovenščine za tujce, najdemo tudi v Zakonu o višjem strokovnem izobraževanju (Ur. l. RS, št. 86/04), kjer je v 3. členu zapisano: "Tujcem ali tujkam [...] in Slovincem ali Slovenkam [...] brez slovenskega državljanstva se omogoči učenje slovenščine."

Julija 2008 je stopila v veljavo Uredba o integraciji tujcev⁴¹ (v nadaljevanju Uredba), v skladu s katero so tujci, ki imajo dovoljenje za prebivanje v Sloveniji, upravičeni do učenja slovenskega jezika in seznanjanja s slovensko zgodovino, kulturo in ustavno ureditvijo, pa tudi do vključevanja v izobraževalni sistem za pridobitev javno veljavne izobrazbe in v postopke pridobivanja certifikatov o nacionalni poklicni kvalifikaciji. Do brezplačnih tečajev slovenskega jezika in tečajev seznanjanja s slovensko zgodovino, kulturo in ustavno ureditvijo so upravičeni imigranti, ki so državljani tretjih držav in imajo dovoljenje za stalno prebivanje v Sloveniji ali pa najmanj dve leti prebivajo v Sloveniji na podlagi dovoljenja za začasno prebivanje in imajo dovoljenje za začasno prebivanje, izdano z veljavnostjo najmanj enega leta. Prav tako so do brezplačnih tečajev upravičeni njihovi družinski člani, ki v Sloveniji prebivajo na podlagi dovoljenja za začasno prebivanje zaradi združitve družine (ne glede na dolžino prebivanja v Sloveniji in veljavnost dovoljenja) (3. člen Uredbe). Državljan tretjih držav, ki imajo dovoljenje za stalno prebivanje, in njihovi družinski člani, se lahko udeležijo programov učenja slovenskega jezika v obsegu, ki je potreben za opravljanje preizkusa znanja na osnovni ravni, vendar ne več kot 180 ur.⁴² Državljan tretjih držav, ki v Sloveniji najmanj dve leti prebivajo na podlagi dovoljenja za začasno prebivanje in imajo dovoljenje za začasno prebivanje, izdano z veljavnostjo najmanj enega leta, ter njihovi družinski člani⁴³ so upravičeni do udeležbe v programu učenja slovenskega jezika zgolj v obsegu 60 ur (10. člen Uredbe). V skladu z Uredbo so tujci upravičeni tudi do programov vključevanja v izobraževalni sistem za pridobitev javno veljavne izobrazbe.

Uredba o integraciji tujcev je edini od analiziranih pravnih aktov, ki imigrantom, državljanom tretjih držav, zagotavlja več pravic oziroma ugodnejši položaj kot državljanom EU. V skladu z uredbo namreč državljani EU in njihovi družinski člani niso upravičeni do brezplačnih tečajev slovenskega jezika ter tečajev spoznavanja slovenske zgodovine, kulture in ustavne ureditve, medtem ko državljani tretjih držav so (pod določenimi pogoji). Kaj je razlog za takšno razlikovanje, v Uredbi ni pojasnjeno.

41 Uredbo je izdala Vlada Republike Slovenije na podlagi četrtega odstavka 82. člena Zakona o tujcih (Ur. l. RS, št. 107/06-UPB, 111/07 - ZPPreb-B in 44/08). Objavljena je bila v Uradnem listu RS, št. 65/08.

42 Potrebno število ur za doseg znanja slovenskega jezika na osnovni ravni se določi na podlagi razvrstitvenega testa, ki ga izvede izvajalec programa.

43 Določba se nanaša le na družinske člane, ki imajo v Republiki Sloveniji dovoljenje za začasno prebivanje zaradi združitve družine.

DOSTOP DO ZDRAVSTVA IN SOCIALNEGA VARSTVA

Na področju zdravstva in socialnega varstva se integracijske politike običajno osredotočajo zgolj na zagotavljanje možnosti (pravic) imigrantov glede dostopa do zdravstvenih in socialnih servisov. Manj pozornosti pa se posveča odpravljanju ovir (na primer jezikovnih, kulturnih), ki pogosto imigrantom onemogočajo enakopravno obravnavo v sprejemni državi, četudi imajo sicer zagotovljene enake pravice kot večinsko prebivalstvo.⁴⁴

V Sloveniji so tujcem, ki so tukaj zaposleni in imajo dovoljenje za začasno prebivanje, zagotovljene osnovne socialne pravice (vključenost v obvezno pokojninsko, invalidsko in zdravstveno zavarovanje, zavarovanje za starševsko varstvo), ki pa še zdaleč niso izenačene s pravicami, ki jih imajo slovenski državljani. V nasprotju s tem so tujci z dovoljenjem za stalno prebivanje ter državljani držav članic EU glede socialnih pravic v veliki meri izenačeni z državljani Republike Slovenije.

Tujcem, ki imajo stalno prebivališče v Sloveniji, so z Zakonom o socialnem varstvu (Ur. l. RS, št. 54/92, ..., 105/06) zagotovljene vse pravice iz socialnega varstva. Tujci, ki nimajo dovoljenja za stalno prebivanje v Sloveniji, uveljavljajo pravice do posameznih storitev in denarne socialne pomoči v primerih in pod pogoji, ki jih določa omenjeni zakon. V skladu s 14. členom tega zakona je vsakdo, ki se znajde v socialni stiski in težavi, upravičen do prve socialne pomoči⁴⁵ in osebne pomoči.⁴⁶ Denarno socialno pomoč pa lahko poleg slovenskih državljanov s stalnim prebivališčem v Sloveniji in tujcev z dovoljenjem za stalno prebivanje v Sloveniji uveljavljajo tudi osebe, ki so do nje upravičene na podlagi mednarodnih aktov, ki obvezujejo Republiko Slovenijo (21.a člen Zakona o socialnem varstvu).

44 Pri zagotavljanju zdravstvene oskrbe imigrantom na primer pogosto prihaja do otežene komunikacije med zdravstvenim osebjem in imigranti zaradi nepoznavanja jezika. Nerazumevanje prispeva k daljšemu času postavljanja ustrezne diagnoze, lahko pa privede tudi do napačnih odločitev glede načinov zdravljenja. Ustrezni preventivni servisi imajo zato velik pomen pri zagotavljanju ustrezne zdravstvene oskrbe imigrantom. Težave pri zagotavljanju takšne oskrbe pa ne izvirajo zgolj iz nerazumevanja jezika, lahko so tudi posledica drugih razlik med sprejemno družbo in imigranti. Tako so lahko na primer bolezni imigrantov sprejemni družbi neznane ali slabo znane. Podobno velja za odnos imigrantov do zdravja, prehranjevanja, človeškega telesa, različnih oblik zdravljenja, rojevanja in smrti. Različen je lahko pogled na vlogo moških in žensk. Vse te razlike prispevajo k dodatnemu (ne zgolj jezikovnemu) nerazumevanju med imigranti in domačim zdravstvenim osebjem ter prinašajo s seboj številne stroške (finančne, časovne, psihične, itd.), tako za imigrante kot za sprejemno družbo (Community and ethnic relations in Europe 1991: 52).

45 Prva socialna pomoč "obsega pomoč pri prepoznavanju in opredelitvi socialne stiske in težave, oceno možnih rešitev ter seznanitev upravičenca o vseh možnih oblikah socialnovarstvenih storitev in dajatev, ki jih lahko uveljavi, ter o obveznostih, ki so povezane z oblikami storitev in dajatev, kakor tudi seznanitev upravičenca o mreži in programih izvajalcev, ki nudijo socialno varstvene storitve in dajatev" (12. člen Zakona o socialnem varstvu).

46 Osebna pomoč "obsega svetovanje, urejanje in vodenje z namenom, da bi posamezniku omogočili razvijanje, dopolnjevanje, ohranjanje ter izboljšanje socialnih zmožnosti" (13. člen Zakona o socialnem varstvu).

V skladu z Zakonom o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti (Ur. l. RS, št. 107/06-UPB) so tujci, ki so zaposleni na območju Slovenije, vključeni v obvezno zavarovanje za primer brezposelnosti,⁴⁷ vendar se kot iskalci zaposlitve lahko prijavijo na Zavodu za zaposlovanje le v primeru, če imajo osebno delovno dovoljenje (69. člen Zakona o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti). Šele s prijavo na zavodu pa iskalec zaposlitve pridobi status brezposelne osebe, ki mu omogoča uživanje pravic iz tega zavarovanja in vključitev v programe aktivne politike zaposlovanja. Državljeni držav članic EU so v pravicah in dolžnostih, določenih z Zakonom o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti, izenačeni s slovenskimi državljani (4.c člen).

Tujci, ki so zaposleni ali samozaposleni na območju Slovenije, so vključeni tudi v obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje.⁴⁸ Prav tako so tujci vključeni v obvezno zdravstveno zavarovanje kot zavarovanci, če so v delovnem razmerju, samozaposleni, upokojeni, pa tudi kot družinski člani, če imajo stalno prebivališče v Sloveniji⁴⁹ (razen če ni za ožje družinske člane z mednarodno pogodbo drugače določeno).⁵⁰

Tujci, ki so zaposleni na območju Slovenije, so v skladu z Zakonom o starševskem varstvu in družinskih prejemkih (Ur. l. RS, št. 97/01, ..., 10/08) zavarovani za starševsko varstvo in imajo pravico do starševskega dopusta, pravico do starševskega nadomestila, pravico do krajšega delovnega časa in pravico do plačila prispevkov za socialno varnost zaradi starševstva. Nimajo pa pravice do starševskega dodatka⁵¹ (izjema so državljani držav članic EU, za katere državljanstvo Republike Slovenije ni pogoj za pridobitev pravice do starševskega dodatka).⁵² Pravico do

47 Zakon v 14. členu določa: "Za primer brezposelnosti se obvezno zavarujejo delavci v delovnem razmerju."

48 Glej 13. in 15. člen Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (Ur. l. RS, št. 106/99, ..., 69/06).

49 Za pomoč osebam brez stalnega prebivališča in osnovnega zdravstvenega zavarovanja ter tistim, ki sicer imajo osnovno zdravstveno zavarovanje, nimajo pa kot tujci, begunci oziroma azilanti pravice do dodatnega zdravstvenega zavarovanja, a potrebujejo še druge oblike pomoči, pa je v letu 2002 v Ljubljani začela delovati Ambulanta s posvetovalnico za osebe brez zdravstvenega zavarovanja. Storitve ambulante so brezplačne, v njej pa večina zdravnikov in drugih zdravstvenih, strokovnih ter tehničnih delavcev dela prostovoljno (Bešter 2006: 169).

50 Podrobneje o tem, kdo so zavarovanci po Zakonu o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju, glej 14.–22. člen tega zakona (Ur. l. RS, št. 72/06-UPB, 114/06 – ZUTPG in 91/07).

51 Starševski dodatek je denarna pomoč staršem, kadar ti po rojstvu otroka niso upravičeni do starševskega nadomestila. Pravico do starševskega dodatka ima mati 77 dni od rojstva otroka, če imata mati in otrok stalno prebivališče v Republiki Sloveniji in sta državljana Republike Slovenije. Oče ima pravico do starševskega dodatka pod enakimi pogoji kot mati, če je mati: 1. umrla, 2. zapustila otroka, 3. na podlagi mnenja pristojnega zdravnika trajno oziroma začasno nesposobna za samostojno življenje in delo, 4. sklenila pogodbo o zaposlitvi oziroma začela opravljati kmetijsko ali drugo samostojno dejavnost (58. in 59. člen Zakona o starševskem varstvu in družinskih prejemkih).

52 V skladu z 29. členom Zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o starševskem varstvu in družinskih prejemkih (Ur. l. RS, št. 76/03).

pomoči ob rojstvu otroka⁵³ imajo otroci v primeru, če imata mati ali oče stalno prebivališče v Republiki Sloveniji. Pravico do otroškega dodatka⁵⁴ pa ima eden od staršev v primeru, da ima otrok prijavljeno prebivališče v Republiki Sloveniji (67. člen Zakona o starševskem varstvu in družinskih prejemkih). Pred spremembo zakona, maja 2006, je bil pogoj, da je imel otrok v Sloveniji prijavljeno stalno prebivališče. Do leta 2003 tujci v Sloveniji niso imeli pravice do dodatka na veliko družino,⁵⁵ novela Zakona o starševskem varstvu in družinskih prejemkih (Ur. l. RS, št. 76/03) pa jim je omogočila koriščenje te pravice v primeru, da imajo eden od staršev in otroci skupno stalno prebivališče v Republiki Sloveniji. Novela zakona je tujcem tudi omogočila, da v primeru, če imata otrok in drugi roditelj stalno prebivališče v Republiki Sloveniji in sta državljana Republike Slovenije,⁵⁶ koristijo pravico do delnega plačila za izgubljeni dohodek v primeru, če prekinejo delovno razmerje ali začnejo delati s krajšim delovnim časom zaradi nege in varstva otroka s težko motnjo v duševnem razvoju ali težko gibalno oviranega otroka (85. člen Zakona o starševskem varstvu in družinskih prejemkih). Za državljane držav članic EU državljanstvo Republike Slovenije ni pogoj za pridobitev pravice do delnega plačila za izgubljeni dohodek (29. člen Zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o starševskem varstvu in družinskih prejemkih, Ur. l. RS, št. 76/03).

STANOVANJSKO PODROČJE

Imigranti in njihovi potomci se pri iskanju primerne stanovanja v zelenem okolju pogosto srečujejo z večjimi težavami kot drugi prebivalci. Po eni strani jih omejujejo pravila, ki pogosto tujcem ne dopuščajo, da bi postali lastniki nepremičnin, da bi zaprosili za najem neprofitnih stanovanj, ipd. Po drugi strani pa se imigranti, glede na to, da so največkrat nadpovprečno zastopani v skupini oseb z najnižjimi dohodki, pogosteje soočajo tudi s problemom pomanjkanja finančnih sredstev za nakup ali najem stanovanja. Dodatni razlog, ki preprečuje imigrantom dostop do primernih stanovanj tudi v primeru, ko si jih finančno lahko privoščijo, pa je v tem, da lastniki stanovanj večkrat ravnao diskriminatorno in ne želijo

53 Pomoč ob rojstvu otroka je enkratni denarni prejemek, namenjen nakupu opreme za novorojenca. Namesto denarnega prejemka se lahko v enaki vrednosti zagotovi oprema za novorojenca v obliki zavitka (63. člen Zakona o starševskem varstvu in družinskih prejemkih).

54 Z otroškim dodatkom se staršem oziroma otroku zagotovi dopolnilni prejemek za preživljanje, vzgojo in izobraževanje, kadar dohodek na družinskega člana ne presega zgornje meje dohodkovnega razreda po tem zakonu (65. člen Zakona o starševskem varstvu in družinskih prejemkih).

55 Dodatek za veliko družino je letni prejemek, namenjen družini z več otroki (76. člen Zakona o starševskem varstvu in družinskih prejemkih).

56 Za državljane držav članic EU državljanstvo Republike Slovenije ni pogoj za pridobitev te pravice (29. člen Zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o starševskem varstvu in družinskih prejemkih (Ur. l. RS, št. 76/03).

oddati ali prodati svojih stanovanj tujcem oziroma osebam imigrantskega izvora. Posledica tega in še nekaterih drugih dejavnikov je lahko koncentracija oseb imigrantskega izvora v določenih, običajno revnejših in manj razvitih delih mest, ki postopoma postanejo neatraktivna za večinsko prebivalstvo. Na ta način lahko prihaja do segregacije imigrantskega prebivalstva ter stigmatizacije imigrantskih stanovanjskih okolij in oseb, ki v njih prebivajo (Bešter 2006: 92–93). Da bi se temu izognili, je treba med drugim sprejeti ukrepe, ki bi imigrantom zagotovili čim bolj enakopravne možnosti pri svobodni izbiri bivališča v državi priselitve.

V Sloveniji zakonodaja na stanovanjskem in nepremičninskem področju določa različne pogoje za tujce glede na njihovo državljanstvo. Državljeni držav članic Evropske unije lahko od dneva pristopa Republike Slovenije k Evropski uniji pridobivajo nepremičnine na ozemlju Slovenije pod enakimi pogoji, kot veljajo za državljane Republike Slovenije. Enako velja za državljane držav članic Evropskega gospodarskega prostora⁵⁷ in osebe, ki imajo status Slovencev brez slovenskega državljanstva.⁵⁸ Nepremičnine v Sloveniji lahko kupujejo tudi državljani ZDA,⁵⁹ švicarski državljani pa (od 1. aprila 2006) pod pogojem, da imajo v Sloveniji pravico do prebivanja in stalnega prebivališča ali da imajo le pravico do prebivanja (ne pa tudi do stalnega prebivališča) in jim je nepremičnina potrebna za gospodarsko dejavnost (ti so upravičeni tudi do nakupa počitniške namestitve).⁶⁰ Državljeni držav kandidatki za članstvo v EU lahko od junija 2006 pridobijo lastninsko pravico na nepremičninah v Sloveniji pod pogojem vzajemnosti.⁶¹ Državljeni vseh drugih držav pa lahko postanejo lastniki nepremičnin na ozemlju Republike Slovenije

57 Na podlagi 40. člena Sporazuma o Evropskem gospodarskem prostoru (Ur. l. RS, MP, št. 9/05).

58 Na podlagi 66. člena Zakona o odnosih Republike Slovenije s Slovenci zunaj njenih meja (Ur. l. RS, št. 43/06).

59 "Državljeni ZDA lahko zaradi klavzule največjih ugodnosti, vsebovane v Pogodbi o trgovini in plovbi med Srbijo in Združenimi državami Amerike iz leta 1881, pridobivajo nepremičnine v Republiki Sloveniji po najugodnejših pravilih, ki tujcem v Republiki Sloveniji omogočajo pridobitev nepremičnin. Državljeni Združenih držav Amerike torej lahko izpeljejo postopek nakupa nepremičnin v skladu z veljavno zakonodajo, ki ne določa več pogoja vzajemnosti ter obveznosti pridobitve odločbe o ugotovitvi vzajemnosti od Ministrstva za pravosodje." Ministrstvo za pravosodje

(http://www.mp.gov.si/si/delovna_podrocja/mednarodno_sodelovanje_in_mednarodna_pravna_pomoc/nakup_nepremicnin_s_strani_tujih_drzavljanov/, 19. 9. 2008).

60 Ministrstvo za pravosodje (http://www.mp.gov.si/si/delovna_podrocja/mednarodno_sodelovanje_in_mednarodna_pravna_pomoc/nakup_nepremicnin_s_strani_tujih_drzavljanov/, 19. 9. 2008).

61 Na podlagi Zakona o pogojih za pridobitev lastninske pravice fizičnih in pravnih oseb držav kandidatki za članstvo v Evropski uniji na nepremičninah (Ur. l. RS, št. 61/06), ki v 4. členu določa, da fizične in pravne osebe države kandidatke ter države kandidatke lahko pridobijo lastninsko pravico na nepremičninah, če obstaja vzajemnost. Vzajemnost se ugotavlja v skladu z Zakonom o ugotavljanju vzajemnosti (Ur. l. RS, št. 9/99) Ministrstvo za pravosodje

(http://www.mp.gov.si/si/delovna_podrocja/mednarodno_sodelovanje_in_mednarodna_pravna_pomoc/nakup_nepremicnin_s_strani_tujih_drzavljanov/, 19. 9. 2008).

zgolj na podlagi dedovanja pod pogojem vzajemnosti, kar določa 6. člen Zakona o dedovanju (Uradni list SRS, št. 15/76).⁶²

Tujci v Sloveniji niso upravičeni do najema neprofitnih (socialnih) stanovanj v lasti občine, države, javnega stanovanjskega sklada ali neprofitne stanovanjske organizacije.⁶³ Slovenska stanovanjska politika jih tudi ne zaznava kot (potencialne) skupine ljudi s posebnimi potrebami, ki bi jih bilo treba vključiti v posebne programe ali sheme pomoči pri reševanju stanovanjskega vprašanja.⁶⁴ Izjema so le državljani članic EU, ki so ob izpolnjevanju pogojev vzajemnosti in v primeru, da imajo dovoljenje za stalno prebivanje v Sloveniji, upravičeni do pridobitve neprofitnega stanovanja v najem, do pomoči pri plačilu najemnine, pa tudi do ugodnega posojila Stanovanjskega sklada Republike Slovenije in do varčevanja v okviru nacionalne stanovanjske varčevalne sheme (160. člen Stanovanjskega zakona).⁶⁵

NEDISKRIMINACIJA

Protidiskriminacijska zakonodaja igra pomembno vlogo v oblikovanju pravnega okvira na vseh področjih integracije in je pomembna v vseh fazah integracijskega procesa. Pokrivala in prepovedovala naj bi: besede, dejanja, publikacije in avdiovizualne materiale, ki spodbujajo k rasnemu sovraštvu, nasilju ali diskriminaciji; diskriminatorno ravnanje javnih uslužbencev pri opravljanju njihovih dolžnosti; diskriminatorno ravnanje zasebnikov ali institucij na vseh področjih javnega življenja, predvsem pa na stanovanjskem področju, pri zaposlovanju, izobraževanju in poklicnem usposabljanju ter pri zagotavljanju dobrin in storitev (Community and ethnic relations in Europe 1991: 35). V vseh primerih bi morala protidiskriminacijska zakonodaja pokrivati tako neposredno kot tudi posredno diskriminacijo. O neposredni diskriminaciji govorimo, kadar je oseba zaradi določene osebne okoliščine v enakih ali podobnih situacijah obravnavana manj ugodno kot druge osebe. O posredni diskriminaciji⁶⁶ pa govorimo, kadar je oseba

62 Ministrstvo za pravosodje

(http://www.mp.gov.si/si/delovna_podrocja/mednarodno_sodelovanje_in_mednarodna_pravna_pomoc/nakup_nepremicnin_s_strani_tujih_drzavljanov/, 19. 9. 2008).

63 Glej 5. točko 87. člena Stanovanjskega zakona (Ur. l. RS, št. 69/03) in Pravilnik o dodeljevanju neprofitnih stanovanj v najem (Ur. l. RS, št. 14/04).

64 Glej Nacionalni stanovanjski program (Ur. l. RS, št. 43/00).

65 Ur. l. RS, št. 69/03, 57/08.

66 Definicija posredne diskriminacije v skladu z 2. členom Direktive Sveta o enakem obravnavanje ne glede na etnično ali rasno poreklo 2000/43/ES in 4. členom Zakona o uresničevanju načela enakega obravnavanja (Ur. l. RS, št. 50/04, 61/07) se pomembno razlikuje od interpretacije posredne diskriminacije, ki so pri svojem delu uporablja Evropsko sodišče za človekove pravice, saj ne zajema niti diskriminacije zaradi neenakih učinkov niti diskriminacije zaradi pomanjkanja različne obravnave posameznika ali ljudi, da bi zanj(e) ustvarili izjemno pri

z določeno osebno okoliščino zaradi navidezno nevtralnega predpisa, merila ali prakse v enakih ali podobnih situacijah in pogojih v manj ugodnem položaju kot druge osebe.⁶⁷ Za diskriminacijo se šteje tudi navajanje k neposredni ali posredni diskriminaciji.⁶⁸

Ustava Republike Slovenije v 14. členu vsebuje splošno prepoved diskriminacije, ko določa, da so "vsakomur zagotovljene enake človekove pravice in temeljne svoboščine, ne glede na narodnost, raso, spol, jezik, vero, politično ali drugo prepričanje, gmotno stanje, rojstvo, izobrazbo, družbeni položaj ali katerokoli drugo osebno okoliščino". Slovenija je tudi pogodbenica številnih mednarodnopravnih instrumentov,⁶⁹ ki prepovedujejo diskriminacijo.⁷⁰

Slovenska zakonodaja na področju diskriminacije obsega tri ključne zakone: Zakon o enakih možnostih žensk in moških (Ur. l. RS, št. 59/00), Zakon o delovnih razmerjih (Ur. l. RS, št. 42/02, 103/07) in Zakon o uresničevanju načela enakega obravnavanja (Ur. l. RS, št. 93/07-UPB1). Z vidika zagotavljanja enakopravnega obravnavanja imigrantov sta ključnega pomena zlasti slednja dva, ki (med drugim) prepovedujeta diskriminacijo na podlagi etnične, verske ali narodne pripadnosti. Zakon o delovnih razmerjih (Ur. l. RS, št. 42/02, 103/07) prepoveduje neposredno kot tudi posredno diskriminacijo delavcev na podlagi narodnosti, rase ali etničnega porekla, nacionalnega in socialnega porekla, spola, barve kože, zdravstvenega stanja, invalidnosti, vere ali prepričanja, starosti, spolne usmerjenosti, družinskega stanja, članstva v sindikatu, premoženjskega stanja ali druge osebne okoliščine (6. člen). Zakon o uresničevanju načela enakega obravnavanja prav tako prepoveduje diskriminacijo na podlagi številnih dejavnikov, kot so: narodnost, rasa ali etnično poreklo, spol, zdravstveno stanje, invalidnost, jezik, versko ali drugo prepričanje, starost, spolno usmerjenost, izobrazbo, gmotno stanje, družbeni položaj, itd. (glej 4. in 5. člen). Za diskriminacijo se v skladu s tem zakonom šteje tudi nadlegovanje, ki je opredeljeno kot "nezaželeno ravnanje, temelječe na katerikoli osebni okoliščini, ki ustvarja zastrašujoče, sovražno, ponižujoče, sramotilno ali žaljivo okolje

---

uresničevanju splošnega pravila (Brezigar 2007: 261).

67 Glej 6. člen Zakona o delovnih razmerjih (Ur. l. RS, št. 42/02, 103/07) in 4. člen Zakona o uresničevanju načela enakega obravnavanja (Ur. l. RS, št. 50/04, 61/07).

68 Glej 4. točko 2. člena direktive 2000/43/ES o izvajanju načela enakega obravnavanja oseb ne glede na raso ali narodnost in 4. točko 4. člena Zakona o uresničevanju načela enakega obravnavanja.

69 Mednarodne pogodbe, ki so ratificirane in objavljene, se v Sloveniji uporabljajo neposredno (8. člen Ustave RS). Zakoni morajo biti v skladu s splošno veljavnimi načeli mednarodnega prava in z veljavnimi mednarodnimi pogodbami, ki jih je ratificiral državni zbor, podzakonski predpisi in drugi splošni akti pa tudi z drugimi ratificiranimi mednarodnimi pogodbami (2. odstavek 153. člena Ustave RS).

70 Na primer: Konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin; Mednarodna konvencija o odpravi vseh oblik rasne diskriminacije; Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah; Mednarodni pakt o državljskih in političnih pravicah.

za osebo ter žali njeno dostojanstvo" (5. člen Zakona o uresničevanju načela enakega obravnavanja). Prepoved diskriminacije velja na vseh področjih družbenega življenja, od zaposlovanja in delovnih razmerij do izobraževanja, članstva v raznih organizacijah, socialnega in zdravstvenega varstva, dostopa do dobrin in storitev ter oskrbe z njimi (2. člen).

Posebej na zaščito pred diskriminacijo tujcev se nanaša tudi določba Zakona o tujcih (Ur. l. RS, št. 71/08-UPB), ki od državnih in drugih organov, organizacij in združenj zahteva, da "z vsem svojim delovanjem zagotavljajo zaščito pred kakršnokoli diskriminacijo na podlagi rasnega, verskega, nacionalnega, etničnega ali drugega razlikovanja tujcev" (82. člen).

PRIDOBITEV DRŽAVLJANSTVA

O vlogi državljanstva v procesu integracije obstajajo deljena mnenja. Nekateri avtorji (npr. Soysal 1994; Jacobson 1996) trdijo, da "nacionalno" državljanstvo v današnjem času izgublja na pomenu. V preteklosti, ko je bila večina pravic iz Marshallove⁷¹ triade (civilne, politične in socialne pravice)⁷² rezervirana le za državljane, je bilo za tujce še kako pomembno, da so pridobili državljanstvo države sprejema. Le na ta način so namreč imeli dostop do omenjenih pravic. Danes vse več pravic, tudi političnih (predvsem na subnacionalni in supranacionalni ravni),⁷³ ni več odvisnih od formalnega državljanškega statusa, temveč so vezane

71 T. H. Marshall (1994) je razumel državljanstvo kot status, ki zagotavlja posamezniku enakopravno oziroma polnopravno članstvo v skupnosti. Opredelil je tri tipe državljanških pravic – civilne, politične in socialne. Ti trije tipi pravic kot elementi državljanstva (v smislu univerzalnega, ne izključujočega statusa) so se razvijali postopoma in v precejšnji meri drug za drugim, delno pa tudi vzporedno. Nekoliko poenostavljeno je Marshall postavil razvoj posameznih tipov pravic oziroma njihovo razširitev/ujeljavitev kot enakopravnih elementov državljanstva celo v različna stoletja. Civilne pravice so prišle prve in so se v glavnem uveljavile že v 18. stoletju (oziroma pred letom 1832). Sledile so jim politične pravice, ki so se razširile v 19. stoletju, čeprav univerzalno politično državljanstvo ni bilo priznано vse do leta 1918. Socialne pravice pa so dosegle enakopraven položaj z drugima dvema elementoma državljanstva šele v 20. stoletju. Socialne pravice je Marshall poudaril kot ključne, saj šele te omogočajo dejansko sodelovanje vseh posameznikov v skupnosti državljanov (Bešter 2006: 97).

72 Danes bi tem pravicam morali dodati še nekaj drugih tipov pravic, ki so potrebne za dejansko zagotavljanje enakopravnosti oziroma polnopravnega članstva vsem posameznikom in skupinam v družbi. Castles in Davidson (2000: 121–126) na primer dodajata Marshallovi triadi še dva tipa pravic, ki so po njenem mnenju nujne, če želimo manjšinam zagotoviti polno državljanstvo – to so kulturne pravice in pravice žensk. Med kulturne pravice prištevata: poln dostop do večinskega jezika in kulture; pravico do ohranjanja manjšinskih jezikov in kultur; pravico do različnih običajev in življenjskih stilov (znotraj splošnega zakonskega okvira, ki ni kulturno pristranski); enake izobrazbene možnosti; pravico do medkulturne in mednarodne komunikacije (Bešter 2006: 97).

73 Danes že kar nekaj (predvsem evropskih) držav dopušča (nekaterim) tujcem, ki dlje časa prebivajo na njihovem ozemlju, pravico voliti na lokalnih ali regionalnih volitvah (subnacionalna raven). Mednje sodijo npr.: Švedska, Danska, Norveška, Finska, nekateri švicarski kantoni, Nizozemska, Španija (na podlagi dvostranskih pogodb po načelu vzajemnosti), Velika Britanija, Irska, Estonija, Madžarska, Malta, Portugalska (na podlagi načela recipročnosti in kulturnih podobnosti med državama), Litva, Slovenija (Medved 2002: 32; Bešter in dr.

ali na osebo⁷⁴ ali (stalno) prebivališče.⁷⁵ Številne mednarodne pogodbe, listine, deklaracije in drugi dokumenti so vzpostavili sistem globalnih ali regionalnih standardov, v skladu s katerimi so države dolžne zagotavljati imigrantom številne ekonomske, socialne, civilne pa tudi kulturne in politične pravice⁷⁶ (Bešter 2006: 98). Na ta način je imigrantom omogočeno, da tudi kot tujci dokaj enakopravno sobivajo z državljani države priselitve in morda niti ne čutijo potrebe po tem, da bi zaprosili za pridobitev državljanstva z naturalizacijo.

Drugi avtorji (npr. Howard 2003) trdijo, da je državljanstvo za integracijo imigrantov še vedno pomembno. Howard (2003: 5–8) med drugim navaja naslednje razloge za takšno trditev: državljanstvo je tisto, ki edino zagotavlja volilno pravico na nacionalni ravni, v številnih državah so nanj še vedno vezane nekatere socialne pravice, pogosto pa je tudi pogoj za dostop do nekaterih delovnih mest, predvsem v javnem sektorju. Lahko bi rekli, da je s tega vidika državljanstvo še vedno ena od ključnih “referenčnih točk pri razvijanju imigrantskih politik” (Fermin 2000), v tem kontekstu pa je pomembno predvsem, na kakšen način in ob katerih pogojih pridobijo državljanstvo otroci ob rojstvu in kakšne pogoje postavlja država za naturalizacijo (Bešter 2006: 98).

V Sloveniji pogoje, pod katerimi lahko imigranti in njihovi potomci pridobijo slovensko državljanstvo, določa Zakon o državljanstvu (Ur. l. RS, št. 24/07-UPB). V skladu s tem zakonom lahko (polnoletni) imigranti zaprosijo za slovensko državljanstvo po desetih letih prebivanja v Sloveniji, pri čemer morajo med drugim izkazati, da se znajo sporazumevati v slovenskem jeziku, da so finančno preskrbljeni, da

---

2008: 161–163). V skladu s Pogodbo o Evropski uniji imajo pravico voliti in biti izvoljeni na občinskih volitvah in na volitvah v Evropski parlament (supranacionalna raven) vsi državljani Evropske unije, ki prebivajo v drugih državah članicah (Consolidated version of the Treaty establishing the European Community (C 325/33), Official Journal C 325 of 24 December 2002, člen 19/1).

74 Številni mednarodni dokumenti (na primer: Splošna deklaracija o človekovih pravicah, Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah, Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah, Evropska konvencija o človekovih pravicah in temeljnih svoboščinah) zagotavljajo univerzalne pravice vsem osebam, ne glede na njihov državljanski status. Gre za temeljne človekove pravice in svoboščine, kot so: pravica do osebne svobode, svoboda vesti, svoboda izražanja, pravica do zbiranja in združevanja, pravica do izobraževanja, idr.

75 Na primer, slovenski Zakon o socialnem varstvu (Ur. l. RS, št. 54/92) v 5. členu določa, da so upravičenci po tem zakonu “državljani Republike Slovenije, ki imajo stalno prebivališče v Sloveniji, ter tujci, ki imajo dovoljenje za stalno prebivanje v Sloveniji”.

76 Glej na primer: Mednarodna konvencija o zaščiti pravic vseh delavcev migrantov in članov njihovih družin (OZN 1990/03); Evropska konvencija o človekovih pravicah in temeljnih svoboščinah (Svet Evrope 1950/53); Evropska socialna listina (Svet Evrope 1962/65); Evropska konvencija o pravnem statusu delavcev migrantov (Svet Evrope 1977/83); Konvencija št. 97 o migraciji z namenom zaposlitve (Mednarodna organizacija dela 1949); Konvencija št. 143 o migracijah v pogojih zlorabljanja ter o podpiranju enakih možnosti in tretmaju delavcev migrantov (Mednarodna organizacija dela 1975); nekatere direktive EU (Direktiva o izobraževanju otrok delavcev migrantov; Direktiva o pravici do združitve družine; Direktiva o statusu državljanov tretjih držav, ki so rezidenti za daljši čas, idr.) idr.

niso bili obsojeni na zaporno kazen, daljšo od enega leta, in da se odpovedujejo svojemu dosedanjemu državljanstvu.⁷⁷

Zahtevana dolžina prebivanja v Sloveniji (10 let), preden imigrant pridobi pravico zaprositi za naturalizacijo, je ena najdaljših v Evropi.⁷⁸ Milejši pogoji za pridobitev državljanstva veljajo za slovenske izseljence in njihove potomce do četrtega kolena v ravni vrsti.⁷⁹ Ti lahko z naturalizacijo pridobijo slovensko državljanstvo, če dejansko živijo v Sloveniji neprekinjeno vsaj eno leto, poleg tega pa jim ni treba predložiti odpusta iz dosedanjega državljanstva⁸⁰ (12. člen Zakona o državljanstvu). Oseba, ki je vsaj tri⁸¹ leta poročena s slovenskim državljanom, lahko zaprosi za slovensko državljanstvo po enoletnem neprekinjenem bivanju v Sloveniji, svoje prejšnje državljanstvo pa lahko obdrži le izjemoma⁸² (12. člen Zakona o državljanstvu). Prav tako po enem letu neprekinjenega bivanja v Sloveniji lahko slovensko državljanstvo pridobi katerakoli druga polnoletna oseba, če to koristi državi zaradi znanstvenih, gospodarskih, kulturnih, nacionalnih ali podobnih razlogov (13. člen Zakona o državljanstvu).⁸³ Po petih letih neprekinjenega prebivanja v

77 "Pristojni organ lahko osebo, ki prosi za naturalizacijo, po prostem preudarku sprejme v državljanstvo Republike Slovenije, če je to v skladu z nacionalnim interesom. Pri tem mora oseba izpolnjevati naslednje pogoje: 1. da je dopolnila 18 let; 2. da ima odpust iz dosedanjega državljanstva ali da izkaže, da ga bo dobila, če bo sprejeta v državljanstvo Republike Slovenije; 3. da dejansko živi v Sloveniji 10 let, od tega neprekinjeno zadnjih 5 let pred vložitvijo prošnje in ima urejen status tujca; 4. da ima zagotovljena sredstva, ki njej in osebam, ki jih mora preživljati, zagotavljajo materialno in socialno varnost; 5. da obvlada slovenski jezik za potrebe vsakdanjega sporazumevanja, kar dokaže s spričevalom o uspešno opravljenem izpitu iz znanja slovenščine na osnovni ravni; 6. da ni bila pravnomočno obsojena na nepogojno zaporno kazen, daljšo od treh mesecev, ali da ji ni bila izrečena pogojna obsodba na zaporno kazen s preizkusno dobo, daljšo od enega leta; 7. da ji ni bila izrečena odpoved prebivanja v Republiki Sloveniji; 8. da njen sprejem v državljanstvo Republike Slovenije ne predstavlja nevarnosti za javni red, varnost ali obrambo države; 9. da ima poravnane davčne obveznosti; 10. da da prisego o spoštovanju svobodnega demokratičnega ustavnega reda, ki je utemeljen v Ustavi Republike Slovenije. - /.../ (10. člen Zakona o tujcih, Ur. L. RS, št. 24/07-UPB). Natančneje te pogoje (npr. zadostna materialna sredstva, pogoj bivanja, itd.) opredeljuje posebna Uredba o merilih in okoliščinah ugotavljanja pogojev pridobitve državljanstva Republike Slovenije v postopku naturalizacije (Ur. l. RS, št. 51/20).

78 Za primerjavo z drugimi državami glej: Howard 2003: 26, 29; Aleinikoff in Klusmeyer 2002: 16-17; Bauböck 2004: 33-34; Bešter in dr. 2008: 194-195.

79 Pred spremembo zakona o državljanstvu decembra 2006 so milejši pogoji za pridobitev državljanstva veljali za slovenske izseljence in njihove potomce do tretjega kolena v ravni vrsti (12. člen Zakona o državljanstvu, Ur. l. RS, št. 7/03-UPB).

80 O protislovnosti trenutne slovenske politike glede dvojnega državljanstva glej v Kejžar (2007: 175-181).

81 Decembra 2006 je prišlo do zaostrite omenjenega pogoja z dve na tri leta (Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o državljanstvu Republike Slovenije, Ur. l. RS, št. 127/06).

82 Okoliščine, ki dopuščajo takšne izjeme, so opredeljene v 8. členu Uredbe o merilih in okoliščinah ugotavljanja pogojev pridobitve državljanstva Republike Slovenije v postopku naturalizacije (Ur. l. RS, št. 51/07): - če država izvora predpisuje za prenehanje državljanstva izpolnitev pogojev, ki bi za prosilca pomenila ogrožanje njegovega življenja ali eksistence, - če bi prenehanje izvornega državljanstva za prosilca pomenilo izgubo lastninske pravice na nepremičnini oziroma pravice do posedovanja nepremičnin.

83 Podrobneje merila za ugotavljanje nacionalnega interesa pri sprejemu v državljanstvo Republike Slovenije opredeljuje Uredba o merilih za ugotavljanje nacionalnega interesa pri sprejemu v državljanstvo Republike

Sloveniji lahko za slovensko državljanstvo zaprosijo begunci in osebe brez državljanstva, po sedmih letih prebivanja (od tega neprekinjeno vsaj eno leto pred vložitvijo prošnje) pa osebe, ki so v Sloveniji uspešno končale najmanj visokošolski program (12. člen Zakona o državljanstvu).

Otroci imigrantov, ki še niso stari 18 let, lahko pridobijo slovensko državljanstvo na prošnjo svojih staršev, in sicer le v primeru, če so tudi starši (ali vsaj eden izmed staršev) z naturalizacijo pridobili slovensko državljanstvo (14. člen Zakona o državljanstvu). Tudi v primeru rojstva na območju Slovenije zakon ne omogoča avtomatične ali polavtomatične pridobitve državljanstva za otroke imigrantov brez slovenskega državljanstva. Otrok namreč ob rojstvu lahko pridobi slovensko državljanstvo le po rodu:

1. če sta ob njegovem rojstvu oče in mati državljana Republike Slovenije;
2. če je ob njegovem rojstvu eden od staršev državljan Republike Slovenije, otrok pa je rojen v Republiki Sloveniji;
3. če je ob njegovem rojstvu eden od staršev državljan Republike Slovenije, drugi pa je neznan ali je neznanega državljanstva ali je brez njega, otrok pa je rojen v tujini (4. člen Zakona o državljanstvu);

ali pa v primeru, "če sta oče in mati neznan ali ni znano njuno državljanstvo ali pa sta brez državljanstva" (9. člen Zakona o državljanstvu).

SKLEP

Pravni okvir, znotraj katerega se odvija integracija imigrantov v slovenski družbi, bi lahko ponazorili s piramido, v kateri najširši del predstavlja količino pravic državljanov Republike Slovenije, nekoliko ožji del količino pravic imigrantov, ki so državljani EU (na nekaterih področjih tudi državljani EGS in Švice), še ožji del količino pravic imigrantov, ki so "slovenskega rodu". Sledijo jim državljani tretjih držav, ki imajo v Sloveniji dovoljenje za stalno prebivanje, najožji del piramide pa predstavljajo imigranti, državljani tretjih držav, ki imajo dovoljenje le začasno prebivanje. Na različnih stopnjah piramidne lestvice se nahajajo imigranti, ki so se v Slovenijo priselili kot družinski člani na podlagi pravice do združitve družine, in sicer odvisno od tega, iz katere države prihajajo oziroma katero državljanstvo imajo in kakšen status ima v Sloveniji družinski član, h kateremu so se priselili.

Imigrantom, ki so državljani EU, v primerjavi z imigranti, ki so državljani tretjih držav, praktično na vseh analiziranih področjih pripada širši spekter pravic ali pa zanje veljajo milejši pogoji za pridobitev določenih pravic. To velja, na primer,

glede dovoljenja za prebivanje, glede zaposlovanja in zavarovanja za primer brezposelnosti, glede priznavanja poklicnih kvalifikacij, glede članstva v političnih strankah, glede pasivne volilne pravice na lokalnih volitvah, glede nekaterih socialnih pravic (pravica do starševskega dodatka, pravica do delnega plačila za izgubljeni dohodek), glede nakupa nepremičnin, možnosti najema neprofitnega stanovanja, pomoči pri plačilu najemnine, ugodnih posojil Stanovanjskega sklada Republike Slovenije in glede varčevanja v okviru nacionalne varčevalne sheme. Poleg tega imajo državljani EU možnost uveljavljati pravico do združitve družine za otroke do 21. leta starosti, enako kot slovenski državljani, medtem ko imajo državljani tretjih držav to možnost le do otrokovega 18. leta starosti. Edino področje, kjer so državljani EU v slabšem položaju kot imigranti iz tretjih držav, so tečaji slovenskega jezika ter spoznavanja slovenske zgodovine, kulture in ustavne ureditve. Ti tečaji so brezplačni zgolj za državljane tretjih držav.

Položaj imigrantov, ki so državljani tretjih držav, je različen glede na to, ali imajo v Sloveniji dovoljenje za stalno ali začasno prebivanje. Na nekaterih področjih slovenski pravni okvir omogoča izenačevanje ali vsaj približevanje formalnopravnega položaja imigrantov, ki imajo dovoljenje za stalno prebivanje v Sloveniji, formalnopravnemu položaju slovenskih državljanov. To velja, na primer, za dostop do trga dela in programov aktivne politike zaposlovanja,⁸⁴ za dostop do socialnega varstva, za dostop do številnih pravic iz starševskega varstva, za volitve na občinski ravni. Problem je v tem, da je pot do pridobitve stalnega prebivališča precej dolga.⁸⁵ Obstajajo pa tudi področja, na katerih slovenska zakonodaja tudi tujcem, državljanom tretjih držav s stalnim prebivališčem v Sloveniji, ne omogoča enakopravne obravnave s slovenskimi državljani. To velja, na primer, za stanovanjsko področje, kjer državljani tretjih držav kljub dovoljenju za stalno prebivanje niso upravičeni niti do nakupa stanovanj niti do najema neprofitnih stanovanj. Prav tako v Sloveniji nimajo pravice do članstva v političnih strankah.

Položaj tujcev, ki so se v Slovenijo priselili kot družinski člani na podlagi pravice do združitve družine, je odvisen od tega, katero državljanstvo imajo sami ter katero državljanstvo in kakšne vrste dovoljenje za prebivanje v Sloveniji ima njihov porok. Največ pravic in ugodnosti imajo tujci, ki se v Slovenijo priselijo kot družinski člani slovenskega državljana. Sledijo jim družinski člani tujcev z dovoljenjem za stalno prebivanje in državljanov EU, najmanj pravic in ugodnosti pa so deležni družinski člani tujcev z dovoljenjem za začasno prebivanje v Sloveniji. Razlike se pojavljajo tako glede veljavnosti dovoljenja za prebivanje kot možnosti

84 Oboje v primeru, da ima imigrant osebno delovno dovoljenje (ki ga na podlagi dovoljenja za stalno prebivanje lahko pridobi za nedoločen čas).

85 S spremembami Zakona o tujcih oktobra 2005 se je sicer zahtevano obdobje bivanja v Sloveniji kot pogoja za pridobitev dovoljenja za stalno prebivališče skrajšalo z osem na pet let.

za pridobitev delovnega dovoljenja in z njim povezanih pravic. Družinski člani državljanov tretjih držav so v boljšem položaju kot družinski člani slovenskih državljanov ali državljanov EU le glede možnosti brezplačne udeležbe tečajev slovenskega jezika in tečajev spoznavanja slovenske zgodovine, kulture in ustavne ureditve (ob pogojih, ki jih določa Uredba o integraciji tujcev).

“Tujci slovenskega rodu” so posebna kategorija tujcev, ki jo omenja Zakon o tujcih. V zakonu ni pojasnjeno, katere osebe natančno sodijo v to kategorijo, posebni pogoji in pravice po tem zakonu pa se nanašajo na “tujce /.../ slovenskega rodu do tretjega kolena v ravni vrsti” (30. člen Zakona o tujcih). Zakon o državljanstvu namesto o tujcih slovenskega rodu govori o slovenskih izseljencih in njihovih potomcih do četrtega kolena v ravni vrsti (12. člen Zakona o državljanstvu). V Zakonu o odnosih Republike Slovenije s Slovenci zunaj njenih meja (Ur. l. RS, št. 43/06) je zapisano, da se slovenski rod (slovensko poreklo) dokazuje z izpiski iz rojstne matične knjige in drugimi ustreznimi dokazili (60. člen), pojasnila o tem, kaj je slovensko poreklo, pa tudi v tem zakonu ne najdemo. Ali se slovensko poreklo določa glede na slovensko državljanstvo prednikov ali glede na njihovo etnično oziroma narodno pripadnost (ali oboje), in če (ali kadar) se določa glede na slednjo, kako se etnična oziroma narodna pripadnost dokazuje? Pod katerimi pogoji se posamezniku prizna, da je slovenske narodnosti? Ne glede na omenjene nejasnosti so t. i. “tujci slovenskega rodu” v številnih primerih deležni posebne obravnave. Slovenska zakonodaja jim postavlja manj zahtevne pogoje kot drugim tujcem, državljanom tretjih držav, tako glede pridobitve dovoljenja za prebivanje kot glede pridobitve delovnega dovoljenja in pridobitve slovenskega državljanstva. Zakon o odnosih Republike Slovenije s Slovenci zunaj njenih meja omogoča osebam “slovenskega rodu”, ki so aktivne v organizacijah Slovencev zunaj Slovenije ali so aktivno povezane z Republiko Slovenijo, da pridobijo status Slovenca brez slovenskega državljanstva⁸⁶ (59. člen). Tujec, ki pridobi takšen status, je v Sloveniji med drugim upravičen do ugodnejših vpisnih pogojev, ki jih določajo statuti visokošolskih zavodov; ima možnost pridobitve lastninske pravice na nepremičninah pod enakimi pogoji kot slovenski državljani in ima prednost pri kandidiranju za prosta delovna mesta pred preostalimi tujci, ki niso državljani držav članic EU (66. člen Zakona o odnosih Republike Slovenije s Slovenci zunaj njenih meja).

Glede na rezultate analize slovenske zakonodaje in drugih pravnih aktov ni možno podati enostavnega odgovora na vprašanje, kakšne so pravice imigrantov v Republiki Sloveniji. Nabor pravic, ki pripadajo imigrantom, je odvisen od

⁸⁶ Barbara Kejžar (2007: 176–177) označuje omenjeni status kot “nepopolno obliko dvojnega državljanstva”, saj osebe, ki pridobijo ta status, uživajo “določene državljanske pravice kljub dejstvu, da [...] nimajo slovenskega državljanstva.”

številnih dejavnikov, kot so: državljanstvo imigranta (slovensko, EU, državljanstva tretjih držav), razlog priselitve (zaposlitev, združitve družine), oblika delovnega dovoljenja, dolžina prebivanja v Sloveniji, narodna pripadnost (večje ugodnosti za "tujce slovenskega rodu"), itd. Nekatera razlikovanja med posameznimi kategorijami imigrantov so posledica slovenskega članstva v Evropski uniji (npr. privilegiranje državljanov EU), druga izvirajo iz slovenskih "nacionalnih" interesov (npr. privilegiranje "tujcev slovenskega rodu"), za nekatera pa lahko zgolj ugibamo, na podlagi česa so nastala (na primer možnost brezplačne udeležbe tečajev slovenskega jezika in tečajev spoznavanja slovenske zgodovine, kulture in ustavne ureditve zgolj za državljane tretjih držav). Marsikatero razlikovanje med obravnavanimi kategorijami imigrantov se z moralnega vidika in z vidika spoštovanja načela enakosti zdi sporno. Na podlagi česa je, na primer, moralno sprejemljivo razlikovanje med otroki slovenskih državljanov in državljanov EU na eni strani ter otroki državljanov tretjih držav na drugi strani, ko gre za starostno mejo, do katere je dopuščena priselitev na podlagi pravice do združitve družine? Ali pa, na podlagi česa je opravičljivo razlikovanje med državljani tretjih držav in državljani EU, ko gre za možnost brezplačne udeležbe tečajev slovenskega jezika in tečajev spoznavanja slovenske zgodovine, kulture in ustavne ureditve?

Slovenska zakonodaja, relevantna za integracijo imigrantov v Sloveniji, se je v zadnjih desetih letih večkrat spreminjala.⁸⁷ Na določenih področjih je prišlo do omilitve,⁸⁸ na drugih do zaostritve⁸⁹ pogojev, ki jih morajo tujci v Sloveniji izpolnjevati za pridobitev posameznih pravic. Še vedno ostaja kar precej manevrskega prostora za izboljšanje slovenske integracijske politike,⁹⁰ ki bi se v marsičem moralo odraziti tudi v zakonodaji in drugih pravnih aktih. Precej pa ostaja nedorečenega tudi na področju implementacije obstoječih zakonskih in drugih pravnih podlag.

87 Na primer Zakon o tujcih in Zakon o državljanstvu sta se od leta 1991 spremenila petkrat, Zakon o zaposlovanju in delu tujcev pa od leta 2000 trikrat.

88 Na primer: s spremembo Zakona o tujcih 21. oktobra 2005 (Ur. l. RS, št. 93/05) je bila dolžina zahtevanega predhodnega prebivanja v Sloveniji kot pogoj za pridobitev dovoljenja za stalno prebivanje skrajšana z osem na pet let; s spremembo Zakona o zaposlovanju in delu tujcev junija 2007 je bila ukinjena zahteva po triletnem predhodnem prebivanju v Sloveniji za družinske člane slovenskih državljanov, ki so zaprosili za pridobitev osebnega delovnega dovoljenja; itd.

89 Na primer: s spremembo Zakona o državljanstvu decembra 2006 se je zaostril pogoj za pridobitev slovenskega državljanstva za osebe, ki so poročene s slovenskim državljanom – obdobje trajanja zakonske zveze pred vložitvijo prošnje za naturalizacijo se je podaljšalo z dveh na tri leta.

90 O čemer priča tudi dejstvo, da je bila slovenska integracijska politika v indeksu politik integracije imigrantov (*Migrant integration policy index* – MIPEX 2007) izmed 28 držav uvrščena na 11. mesto in označena kot zgolj delno naklonjena spodbujanju integracije imigrantov.

VIRI IN LITERATURA:

- Aleinikoff, T. Alexander in Douglas Klusmeyer (ur.) (2002) *Citizenship Policies for an Age of Migration*. Washington, DC: Carnegie Endowment for International Peace.
- Bauböck, Rainer (2004) "Citizenship and Political Integration." Paper prepared for the 2nd Stockholm Workshop on Global Migration Regimes, June 11–12 (<http://www.framtidsstudier.se/eng/globalMobReg/CitizenshipandPoliticalIntegration.pdf>, 20. 10. 2005).
- (1998) Best settlement practices. Settlement services for refugees and immigrants in Canada. Canadian council for refugees (<http://www.web.net/~ccr/bpfina1.htm#3.%20SETTLEMENT%20AND%20INTEGRATION>, 20. 10. 2005).
- Bešter, Romana (2006) *Integracijska politika – politika integracije imigrantov: teoretični model in študija primera Republike Slovenije*. Doktorska disertacija. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Bešter, Romana (2007a) "Model integracijske politike v odnosu do drugih modelov imigrantskih politik." *Razprave in gradivo* (53–54): 116–139.
- Bešter, Romana (2007b) "Integracija in model integracijske politike." V Miran Komac (ur.) *Priseljenci*. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja: 105–134.
- Bešter, Romana, Sara Brežigar, Barbara Kežar in Janez Pirc (2008) *Primerjalna analiza politik vključevanja državljanov tretjih držav v izbranih državah članicah EU*. Končno poročilo. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja.
- Brežigar, Sara (2007) "Pojavi etnične diskriminacije v javni upravi, vojski in policiji v Republiki Sloveniji." V Miran Komac (ur.) *Priseljenci*. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja: 258–299.
- Castles, Stephen in Alastair Davidson (2000) *Citizenship and Migration: Globalization and the Politics of Belonging*. Basingstoke: Macmillan.
- (1991) Community and ethnic relations in Europe. Final report of the Community Relations Project of the Council of Europe. MG-CR (91) 1 final E (http://www.coe.int/T/E/Social_Cohesion/Migration/Documentation/Publications_and_reports/MG-CR%20_91_%201%20final%20E%20-%20COMMUNITY%20AND%20ETHNIC%20RELATIONS%20IN%20EUROPE.pdf, 20. 10. 2005).

- Doomernik, Jeroen (1998) "The Effectiveness of Integration Policies Towards Immigrants and Their Descendants in France, Germany and the Netherlands." *International Migration Papers* 27. Geneva, ILO.
- (2005) "Family Reunification." OHCHR Migration Papers (<http://www2.ohchr.org/english/issues/migration/taskforce/docs/familyreunification.pdf>, 17. 9. 2008).
- Fermin, Alfons (2000) Report: Citizenship and Integration Policy. (Report on the research project. Perspectives on active citizenship in relation to integration and multiculturalism.) European Research Centre on Migration & Ethnic Relations (ERCOMER), Utrecht University (http://www.ercomer.org/publish/reports/EN_Re_38.html, 25. 3. 2003).
- Geddes, Andrew in Claire Bullen (2004) "European Inclusion Indicators: Access to the Labour Market." Paper prepared for the European Inclusion Index, 2004 - for discussion (<http://www.migpolgroup.com/uploadstore/Labour%20market%20indicators%20version%20May%202004.doc>, 17. 12. 2004).
- Golja, Mateja (2007) "Tujcem omogočen lažji vstop na slovenski trg dela." *Pravna praksa* 26(45): 21-24.
- Golja, Mateja (2008) "Kako pomembna je izobrazba za zaposlitev tujca v Sloveniji?" *Pravna praksa* 27(16-17): 21-23.
- Guild, Elspeth (2000) "Identification of Legal Elements for a Successful Integration Policy." V *Strategies for Implementing Integration Policies*. Proceedings (Prague, 4-6 May 2000). Strasbourg: Council of Europe (<http://www.social.coe.int/en/cohesion/action/publi/migrants/entzinge.htm>, 25. 3. 2003).
- Howard, Marc Morjé (2003) *Foreigners or Citizens? Citizenship Policies in the Countries of the EU* (<http://aei.pitt.edu/archive/00002878/01/117.pdf>, 2. 9. 2005).
- Jacobson, David (1996) *Rights across Borders: Immigration and the Decline of Citizenship*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.
- Marshall, T. H. (1994) "Citizenship and Social Class." V Turner in Hamilton (ur.) *Citizenship: Critical Concepts*. Volume II. London in New York: Routledge: 5-44.
- Kejzar, Barbara (2007) "Dvojno državljanstvo kot element integracijske politike." V Miran Komac (ur.) *Priseljenci*. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja: 153-186.
- Medved, Felicita (2002) "Volilna pravica tujcev s stalnim prebivališčem kot prispevek integraciji in lokalni samoupravi." *Razprave in gradivo* (40): 22-39.

Medvešek, Mojca (2007) "Razmišljanja o pojavih nestrpnosti in etnične distance v slovenski družbi." V Miran Komac (ur.) *Priseljenci*. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja: 187–217.

Ministrstvo za pravosodje

(http://www.mp.gov.si/si/delovna_podrocja/mednarodno_sodelovanje_in_mednarodna_pravna_pomoc/nakup_nepremicnin_s_strani_tujih_drzavljanov/, 19. 9. 2008).

Niessen, Jan, Thomas Hudedleston, Laura Citron, Andrew Geddens in Dirk Jacobs (2007) *Migrant Integration Policy Index*. Brussels: British Council in Migration Policy Group.

Pirc, Janez (2007) "Slovenija v sodobnem migracijskem kontekstu." V Miran Komac (ur.) *Priseljenci*. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja: 449–475.

Roter, Petra (2007) "Pomen in vloga jezika v integracijskem procesu." V Miran Komac (ur.) *Priseljenci*. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja: 301–331.

Soysal, Yasemin Nuhoglu (1994) *Limits of Citizenship: Migrants and Postnational Membership in Europe*. Chicago, London: The University of Chicago.

Trbanc, Martina (ur.) (2003) Socialna in ekonomska vključenost ranljivih skupin v Sloveniji: možni ukrepi za dvig zaposljivosti najbolj ranljivih kategorij težje zaposljivih in neaktivnih oseb. Raziskovalno poročilo (http://www.gov.si/mddsz/pdf/raziskava_vkljucevanje2.pdf, 6. 12. 2004).

Urejanje problematike šolanja otrok priseljencev v Sloveniji. Poročilo pripravljeno za študijo EURYDICE-a (Evropsko omrežje za izmenjavo informacij o vzgoji in izobraževanju) o urejanju problematike šolanja otrok priseljencev (http://www.mszs.si/slo/solstvo/razvoj_solstva/pdf/urejanje_probl_prislo.pdf, 20. 10. 2005).

DOKUMENTI

Afriška listina o človekovih pravicah in pravicah ljudstev. Sprejela jo je Organizacija afriške enotnosti 27. junija 1981, veljati je začela 21. oktobra 1986 (<http://www.infocenter.zavodekvilib.si/dokumenti/afriška-listina-človekovih-pravic-in-pravic-ljudstev/>, 24. 1. 2009).

Ameriška konvencija o človekovih pravicah. Sprejela jo je Organizacija ameriških držav 22. novembra 1969, veljati je začela 18. julija 1978 (<http://www.infocenter.zavodekvilib.si/dokumenti/ameriška-konvencija-o-človekovih-pravicah/>, 24. 1. 2009).

Consolidated version of the Treaty establishing the European Community (C 325/33), Official Journal C 325 of 24 December 2002.

Direktiva Evropskega parlamenta in Sveta 2005/36/ES z dne 7. septembra 2005 o priznavanju poklicnih kvalifikacij
(<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2005:255:0022:0142:SL:PDF> 24. 1. 2009).

Direktiva Sveta EU 77/486/EGS z dne 25. julija 1977 o izobraževanju otrok delavcev migrantov (UL L št. 199 z dne 6. avgusta 1977, str. 32–33)
(<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:05:01:31977L0486:SL:PDF>, 10. 11. 2008).

Direktiva Sveta EU 2000/43/ES z dne 29. 6. 2000 o izvajanju načela enakega obravnavanja oseb ne glede na raso ali narodnost
(<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:20:01:32000L0043:SL:PDF>, 2. 2. 2009).

Direktiva Sveta EU 2003/86/ES z dne 22. septembra 2003 o pravici do združitve družine (<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:19:06:32003L0086:SL:PDF>, 20. 11. 2008).

Direktiva Sveta EU 2003/109/ES z dne 25. novembra 2003 o statusu državljanov tretjih držav, ki so rezidenti za daljši čas
(<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:19:06:32003L0109:SL:PDF>, 20. 11. 2008).

Direktiva Sveta EU 2006/100/ES z dne 20. novembra 2006 o prilagoditvi nekaterih direktiv na področju prostega gibanja oseb zaradi pristopa Bolgarije in Romunije
(<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:363:0141:0237:SL:PDF>, 24. 1. 2009).

Evropska konvencija o pravnem statusu delavcev migrantov [European Convention on the Legal Status of Migrant Workers] (1977). CETS No.: 093
(<http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/093.htm>, 2. 11. 2005).

Evropska socialna listina [European Social Charter] (1961). ETS No. 35
(<http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/035.htm>, 13. 7. 2005).

Konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin, sprejel jo je Svet Evrope 4. 11. 1950, veljati je začela 3. 9. 1953
(http://www.coe.si/sl/dokumenti_in_publicacije/konvencije/005/, 24. 1. 2009).

- Konvencija št. 97 o migraciji z namenom zaposlitve (spremenjena 1949). Mednarodna organizacija dela. Uradni list SFRJ – Mednarodne pogodbe, št. 5/68. [Migration for Employment Convention (Revised) (<http://www.ilo.org/ilolex/cgi-lex/convde.pl?C097>, 13. 7. 2005)].
- Konvencija št. 143 o migracijah v pogojih zlorabljanja ter o podpiranju enakih možnosti in tretmaja delavcev migrantov (1975). Mednarodna organizacija dela. Uradni listi SFRJ – Mednarodne pogodbe, št. 12/80. [Convention concerning Migrations in Abusive Conditions and the Promotion of Equality of Opportunity and Treatment of Migrant Workers (<http://www.ilo.org/ilolex/cgi-lex/convde.pl?C143>, 13. 7. 2005)].
- Mednarodna konvencija o odpravi vseh oblik rasne diskriminacije. Sprejela jo je Generalna skupščina OZN 7. marca 1966, veljati je začela 4. januarja 1969 (<http://www2.ohchr.org/english/law/pdf/cerd.pdf>, 24. 1. 2009).
- Mednarodna konvencija o zaščiti pravic delavcev migrantov in članov njihovih družin. Sprejela jo je Generalna skupščina OZN 18. 12. 1990, veljati je začela 1. 7. 2003 (http://www.unhchr.ch/html/menu3/b/m_mwctoc.htm, 13. 7. 2005).
- Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah (1966). Uradni list SFRJ, št. 7/1971. [International Covenant on Civil and Political Rights, 999 U.N.T.S. 171 (<http://www1.umn.edu/humanrts/instreet/b3ccpr.htm>, 20. 10. 2005)].
- Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah (1966). Uradni list SFRJ, št. 7/1971. [International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, 993 U.N.T.S. 3. (<http://www1.umn.edu/humanrts/instreet/b2esc.htm>, 20. 10. 2005)].
- Nacionalni stanovanjski program, Ur l. RS, št. 43/00.
- Pravilnik o dodeljevanju neprofitnih stanovanj v najem, Ur l. RS, št. 14/04.
- Pravilnik o delovnih dovoljenjih, prijavi in odjavi dela ter nadzoru nad zaposlovanjem in delom tujcev, Ur l. RS, št. 37/08.
- Splošna deklaracija o človekovih pravicah. Sprejela in razglasila jo je Generalna skupščina Združenih narodov 10. decembra 1948 z resolucijo št. 217 A (III) (http://www.eip-ass.si/mojepravice/ze_poznas/Splosna%20deklaracija%20clovekovih%20pravic.pdf, 21. 11. 2008).
- Sporazum o Evropskem gospodarskem prostoru, Ur l. RS, MP, št. 9/05.
- Stanovanjski zakon, Ur l. RS, št. 69/03.

- Strategija vključevanja otrok, učencev in dijakov migrantov v sistem vzgoje in izobraževanja v Republiki Sloveniji. Maj 2007. Ministrstvo za šolstvo in šport (http://www.mss.gov.si/fileadmin/mss.gov.si/pageuploads/podrocje/razvoj_solstva/projekti/Strategija_vkljucevanje_migrantov.doc, 24. 11. 2008).
- Uredba o integraciji tujcev, Ur l. RS, št. 65/08.
- Uredba o merilih za ugotavljanje nacionalnega interesa pri sprejemu v državljanstvo Republike Slovenije na podlagi 13. člena Zakona o državljanstvu Republike Slovenije, Uradni list RS, št. 41/07.
- Uredba o merilih in okoliščinah ugotavljanja pogojev pridobitve državljanstva Republike Slovenije v postopku naturalizacije, Ur l. RS, št. 51/2007.
- Ustava Republike Slovenije. Ur l. RS, št. 33/91.
- Zakon o dedovanju, Uradni list SRS, št. 15/76.
- Zakon o delovnih razmerjih, Ur l. RS, št. 42/02, 103/07.
- Zakon o državljanstvu, Ur l. RS, št. 24/07 – uradno prečiščeno besedilo.
- Zakon o enakih možnostih žensk in moških, Ur l. RS, št. 59/00.
- Zakon o gimnazijah, Ur l. RS, št. 1/07 – uradno prečiščeno besedilo.
- Zakon o lokalnih volitvah, Ur l. RS, št. 72/93, ... 45/08.
- Zakon o odnosih Republike Slovenije s Slovenci zunaj njenih meja, Ur l. RS, št. 43/06.
- Zakon o osnovni šoli, Ur l. RS, št. 12/96, ..., 102/07.
- Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja, Ur l. RS, št. 12/96, ..., 36/08.
- Zakon o pogojih za pridobitev lastninske pravice fizičnih in pravnih oseb držav kandidatk za članstvo v Evropski uniji na nepremičninah, Ur l. RS, št. 61/06.
- Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, Ur l. RS, št. 106/99, ..., 69/06.
- Zakon o političnih strankah, Ur l. RS, št. 62/94, ..., 103/07.
- Zakon o postopku priznavanja kvalifikacij državljanom držav članic Evropske Unije za opravljanje reguliranih poklicev oziroma reguliranih poklicnih dejavnosti v Republiki Sloveniji, Ur l. RS, št. 21/02, 92/07.
- Zakon o priznavanju in vrednotenju izobraževanja, Ur l. RS, št. 73/04.
- Zakon o socialnem varstvu, Ur l. RS, št. 54/92, ..., 105/06.

- Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o državljanstvu Republike Slovenije, Ur l. RS, št. 127/06.
- Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o osnovni šoli, Ur l. RS, št. 102/07.
- Zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o postopku priznavanja kvalifikacij državljanom držav članic Evropske unije za opravljanje reguliranih poklicev oziroma reguliranih poklicnih dejavnosti v Republiki Sloveniji, Ur l. RS, št. 21/02, 92/07.
- Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o starševskem varstvu in družinskih prejemkih, Ur l. RS, št. 76/03.
- Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o zaposlovanju in delu tujcev (ZZDT-A), Ur l. RS, št. 101/05.
- Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih, Ur l. RS, št. 97/01, ..., 10/08.
- Zakon o zaposlovanju in delu tujcev, Ur l. RS, št. št. 76/07 – uradno prečiščeno besedilo.
- Zakon o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti, Ur l. RS, št. 107/06 – uradno prečiščeno besedilo.
- Zakon o tujcih, Ur l. RS, št. 71/08 – uradno prečiščeno besedilo.
- Zakon o uresničevanju načela enakega obravnavanja, Ur l. RS, št. 93/07 – uradno prečiščeno besedilo.
- Zakon o visokem šolstvu, Ur l. RS, št. 67/93, ..., 64/08.
- Zakon o višjem strokovnem izobraževanju, Ur l. RS, št. 86/04.
- Zakon o volitvah poslancev v Evropski parlament iz Republike Slovenije, Uradni list RS, št. 40/04 – uradno prečiščeno besedilo.
- Zakon o volitvah predsednika republike, Uradni list RS, št. 39/92.
- Zakon o volitvah v državni zbor, Uradni list RS, št. 109/06 – uradno prečiščeno besedilo.
- Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju, Ur l. RS, št. 72/06 – uradno prečiščeno besedilo, 114/06 – ZUTPG in 91/07.